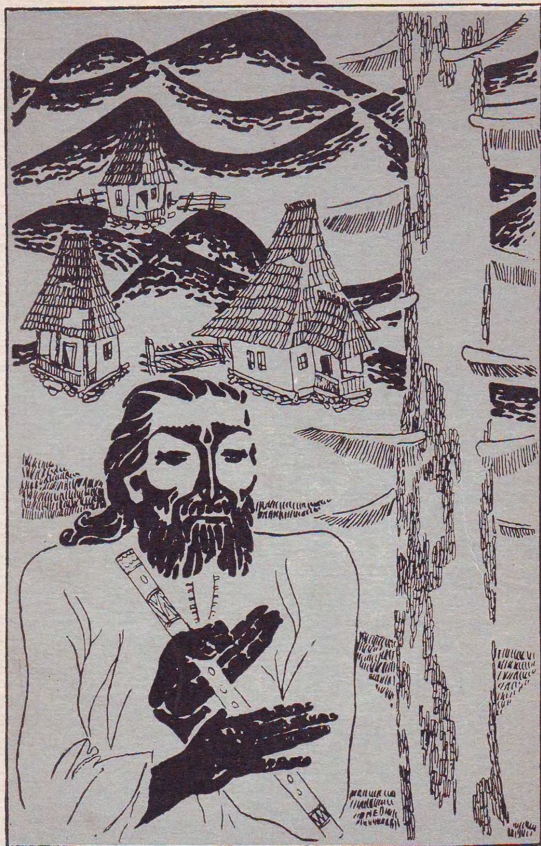

LOVIȘTE, MIRIFIC PLAI

LOVIȘTE, MIRIFIC PLAI

Coperta, desene şi vignete: ION NEDELCU
Fotografii: Prof. CONSTANTIN CREŢU

Prof. NICOLAE CIUREA-GENUNENI

LOVIŞTE, MIRIFIC PLAI

Legende populare

Cuvînt înainte
de

OVIDIU PAPADIMA

INSPECTORATUL ŞCOLAR JUDEŢEAN VÎLCEA

1971
Rîmnicu Vîlcea

O CARTE FRUMOASĂ ŞI INSTRUCTIVĂ

Tînărul şi entuziastul iubitor al culturii noastre populare, Nicolae Ciurea-Genuneni, ne face plăcuta surpriză de a ne dărui o foarte interesantă carte, în care adună la un loc legendele populare care au mai persistat pînă în zilele noastre în străvechea Ţară a Loviştei. Apărată, ca de nişte uriaşe ziduri de cetate, de munţii Făgăraşului, Lotrului şi Căpăţînei, Ţara Loviştei — străbătută de cursul Oltului, la răsărit de care se află depresiunea intracarpatică Titeşti iar la apus depresiunea similară Brezoi — este una dintre cele mai vechi vetre de viaţă românească, atestate de documentele istorice. În 1233, principele de Coroană, Bela o dăruieşte — cît va fi fost tradusă în realitate această danie nu ştim — comitelui de Tăl-

maci, Corlad. O primă atestare documentară, dar reminiscențele cultivării cerealelor „în răzoare“ — pe terasele de la poalele munților din preajmă — arată că aici s-a dezvoltat o viață înfloritoare și continuă, încă de pe vremea dacilor. Un document din 1374 menționează — între feudalii din Țara Românească fugiți din Transilvania — pe Stoican, nepotul lui „Voina de Loviștea“, — ceea ce ne-ar face să imaginăm existența posibilă a unui vechi cnezat al Loviștei. Voievodatul lui Seneslau se pare, de asemenea, că și-ar fi avut centrul în depresiunea Brezoi.

În 1319 documentul dovedește că Țara Loviștei era sub stăpînirea românească a domnitorului muntean, Basarab.

În Țara Loviștei se pare că s-ar fi aflat Posada, locul unde Basarab a cîștigat celebra bătălie din 1330, care a consfințit independența noului stat al Țării Românești. Într-un hrisov din 1451, dat de voievodul Vladislav al II-lea, sînt menționate satele Boișoara și Găujani, munții Stîna Mare, Zănoaga ș.a., familiile Vîlcu și Ruhat, — nume care s-au păstrat pînă în zilele noastre, în Țara Loviștei. Iar fragmentele de ceramică aflate la Boișoara ne atestă

o viață locală încă din neolitic, acum cinci-șase milenii.

Un trecut atît de vechi și de bogat ca al Țării Loviștei nu se putea să nu atragă asupra ei numai atenția istoricilor. În 1934 Ion Conea — geograful cu larg orizont istoric și antropologic, format la școala lui Gheorghe Vîlsan — i-a consacrat o temeinică monografie: Țara Loviștei. Studiu de geografie istorică. *Iar de curînd — în memorialul său atît de viu și plin de substanță:* Medic la Boișoara *(1967) — Andrei Pandrea, pe lîngă multiplele observații profesionale notate în cei doi ani de stagiu în Țara Loviștei, consemnează tot atît de bogate constatări și meditații asupra vieții și culturii populare a locului.*

Și iată că acum profesorul Ciurea-Genuneni ne înfățișează Țara Loviștei așa cum trăiește ea astăzi, în legendă. Sînt aici 27 de texte, dintre care 16 culese de autorul însuși. Ele sînt și cele mai interesante, deoarece — prin limbajul lor, prin indicarea precisă a persoanei care le-a povestit și a datei cînd s-a făcut înregistrarea — sînt singurele care au aerul unor documente folclorice autentice. În schimb, cele 7 legende reproduse din revistele „Lotrul", a Liceului din Brezoi, și „File vîlcene", a liceului

„Vasile Roaită" din Rîmnicu Vîlcea — ca și cea extrasă din volumul Răncurele, *al prozatorului M. Lungeanu, sînt rodul unor veleități literare citadine, limbajul lor fiind destul de departe de cel folcloric. Un indiciu al apartenenței lor la literatura citadină este și lipsa oricăror indicații asupra împrejurărilor în care ar fi fost culese. Cele trei texte reproduse din volumele amintite, ale lui Ion Conea și Andrei Pandrea — cu toate că sînt lipsite de datele obișnuite ale culegerilor folclorice — se integrează firesc în creația orală, prin limbajul lor sobru, caracteristic povestitorilor populari. Oricare ar fi însă deosebirile între ele, cele 27 legende din volumul de față sînt autentice în substanța lor și ne permit să tragem unele concluzii, care ar putea interesa atît pe cercetătorii cît și pe iubitorii literaturii noastre populare. Principalul lor interes stă în faptul că — cu excepția celor trei texte din volumele lui Ion Conea și M. Lungeanu — sînt înregistrări de dată foarte recentă: din anii 1968—1970, dovedind o excepțională vitalitate a legendei populare în străvechea Țară a Loviștei. Fenomenul îl observase și Andrei Pandrea: „Legende nenumărate, vechi, dăruite cu înțelepciunea și vraja unei arte autentice, supraviețuind veacurilor, se povestesc*

în șoaptă la focurile iernii, sau vara sub lună plină“... Însă — cu toată durata și continuitatea milenară a vieții pe meleagurile Țării Loviștei — să nu ne facem iluzia că din aceste legende s-ar putea reconstitui trecutul ei îndepărtat, la fel ca în filele unei cărți de istorie. Legenda populară își are legile ei artistice proprii, — la noi ca și pretutindeni în lume. Pe oamenii din popor, care memorează și povestesc asemenea legende, nu îi interesează istoricitatea faptelor pe care le evocă, ci înțelesurile lor morale, valoarea lor exemplară pentru caracterizarea unor anume împrejurări de viață și a unor anume tipuri de oameni. Îi interesează lupta eternă între bine și rău în viața omenirii, străduința omului de a ajunge la o viață mai bună, comportamentul lui în momentele de mare primejdie, raporturile dintre stăpîni și supuși, explicarea unor fenomene ale naturii și — pe deasupra tuturor acestor teme eterne și universale — judecata morală asupra mijloacelor pe care le folosesc eroii povestirii, pentru a-și atinge scopul. În felul acesta, legenda este tot atît locală ca și universală, tot atît de veche cît și de actuală. Teme străvechi se întruchipează mereu în întîmplări noi, cu eroi dintr-un trecut foarte apropiat, legat de cele mai multe ori de

amintirile personale ale povestitorului, de întîmplări auzite de la părinți, de la bunici sau de la contemporani ai acestora. Ele se aseamănă în mod izbitor cu întîmplări din legendele altor popoare, adesea foarte depărtate.

E ceea ce se întîmplă cu legendele din cartea de față. Adîncimea lor în timp e relativă: majoritatea întîmplărilor relatate în ele s-ar fi petrecut în secolul trecut; unele ceva mai demult. Una singură pare a fi o excepție: Cula lui Decebal. Dar cercetîndu-i textul cu atenție, ne dăm seama că avem de a face cu o cristalizare foarte tîrzie — sub o evidentă influență cărturărească — a unei teme universale: aceea a comorilor îngropate în pămînt sau ascunse sub apă. Unul dintre visurile bieților oameni săraci de pretutindeni și din totdeauna a fost acela de a-și schimba soarta prin aflarea unor astfel de comori. Proveniența lor e atribuită unor personaje și împrejurări excepționale, fie din istoria îndepărtată pînă aproape de legendă, fie din trecutul apropiat. Dar fiindcă aflarea unei astfel de comori e un fapt foarte rar, legendele populare de pretutindeni o condiționează prin anumite oprelişti, de cele mai multe ori insurmontabile: unele comori sînt „blestemate", fiind agonisite prin crimă și jaf; altele sînt puse sub

blestem de cei care le-au ascuns și nu vor ca ele să încapă pe mîna altora; de cele mai multe ori, amintirea locului unde s-ar afla e foarte imprecisă, cei care le cunoșteau taina nemaiajungînd să o comunice sau dezvăluind-o doar în parte. Acest fel de oprelişti izvorăsc din ideea morală că ceea ce nu se obține prin muncă cinstită nu poate aduce fericire, — dimpotrivă, duce la vrajbă și crimă. Pornind de la un autentic fond folcloric, Gala Galaction a făurit o operă de mare artă, în nuvela Gloria Constantini. *Un alt șir de oprelişti este generat de străvechi credințe despre fenomene și ființe supranaturale, care populau imaginația oamenilor din trecut, lipsiți de luminile științei: tainițele unde sînt ascunse comori s-ar deschide doar într-o anumită zi a anului, dar cel ce pătrunde la ele le află păzite de un șarpe sau un balaur; intrarea se închide adesea în urma iscoditorului și el rămîne acolo, ca într-un somn, pînă la viitoarea deschidere; flăcări călătoare apar în preajma locului unde sînt ele îngropate în pămînt, atrăgîndu-l și rătăcindu-l pe cel care le zărește noaptea. În legenda* Cula lui Decebal, *întîlnim unele dintre aceste trăsături universale ale legendei. Decebal, învins de „vrăjmași“ și-ar fi ascuns comorile într-o peșteră, undeva între Valea Găujanilor*

şi aceea a Boişoarei. O fată „a lui Duroi" — nume de familie existînd şi astăzi în satul Găujani — ar fi găsit deschisă uşa „tainiţei" şi ar fi văzut prin ea „o fată numai şi numai de aur, lucrînd la un război de aur, şi saci mulţi plini cu galbeni".

Dar uşa s-a închis îndată şi „de-atunci nimeni nu-i mai ştie locul". Povestirea este desigur autentică, înfăţişînd acel amestec de realitate şi fantezie, caracteristic legendei populare. Numai numele lui Decebal apare aici ca străin în context, dînd impresia că, ar fi înlocuit, sub o influenţă cărturărească, numele personajului de care a fost legată legenda în părţile locului. În tot restul legendelor din Ţara Loviştei nu mai apare nici o urmă a regelui dac şi nici arheologia nu relevă pînă acum vreo aşezare a acestuia. Lămurirea ne-o dau variantele intitulate Cula lui Duroi — una culeasă de autorul volumului de la Nicolae Stoica din Boişoara — şi cealaltă de la Pătru Duroi, din Găujani, în 1970. Aici e vorba de un loc numit „Cula lui Duroi" — probabil că existase acolo o culă, „tip de clădire fortificată, frecventă în sec. XVIII" mai ales în Oltenia, dar care nu e menţionat nicăieri în documentele pe care le avem despre viaţa dacilor. Pe-acolo se afla peştera cu co-

moara. În prima variantă ar fi intrat în peşteră fata Sarafinei Diaconeasa, — să reţinem numele, fiindcă este acela al unui personaj care apare într-alt ciclu de legende despre comori, de astă dată ale haiducilor. Nicolae Ciurea-Genuneni a procedat foarte înţelept, grupînd legendele pe cicluri avînd aceeaşi temă, şi ne-a dat astfel posibilitatea să le comparăm. Fata a găsit comoara — fata de aur şi războiul de aur, sacii cu galbeni — păzită de „un şarpe mare de aur". De spaimă „şi-a pierdut graiul pentru toată viaţa". În a doua variantă, cea care ar fi amuţit ar fi fost „fata lui Sîmon Duroi", pe cînd fata Diaconesii, care o însoţea, ar fi rămas în afara peşterii. Pentru îmbinarea de fantastic şi real din legendă sînt caracteristice nu numai aceste nume cunoscute în Găujani, ale eroilor întîmplării, dar şi cele trei fotografii avîndu-l ca subiect pe însuşi povestitorul ei, Pătru Duroi. Într-una, arată de departe locul „tainiţei", iar în alta, el se afla împreună cu autorul volumului chiar în faţa intrării într-o peşteră reală în care „se zice că a intrat fata lui Sîmon Duroi la comoară", dar acum nu se mai poate pătrunde fiindcă „s-a dărîmat sghiabul". Unul dintre meritele mari, de astă dată cu totul inedit, al culegerii lui N. Ciurea-Genuneni este acela că —

dîndu-şi seama de utilitatea ştiinţifică a confruntării legendelor cu realitatea — îşi însoţeşte textele cu tot ceea ce ar putea înlesni această confruntare: fotografii ale locurilor, ale povestitorilor, ale ruinelor despre care se povesteşte, copii de documente din arhive, referitoare la întîmplările relatate, reproduceri de tablouri votive din bisericile ctitorite de eroii lor etc. Este pentru întîia dată la noi cînd ni se dă o largă posibilitate de a cerceta ştiinţific împrejurările reale care ar fi putut da naştere legendelor, felul în care ele s-au integrat în structura artistică universală a acestei specii a literaturii populare şi modul cum a funcţionat imaginaţia creatoare a povestitorilor din popor. Astfel, raporturile dintre ficţiune şi realitate, precum şi structura artistică constantă a legendei se întrevăd şi mai clar în ciclul povestirilor despre comorile ascunse de haiduci. În prima dintre ele, preambulul are toate aparenţele unor fapte reale. E vorba de ceata lui Trancă, care-şi avea „pe timpuri" ascunzişuri pe muntele Foarfeca şi prăda „pe boierii care treceau pe le Streaja". Uneori puneau mîna pe banii „birului către turci", prin urmare e vorba de existenţe anterioare domniei lui Alexandru Ioan Cuza. De aici însă începe ficţiunea: la peştera unde îşi ascundeau como-

rile nu se putea ajunge decît prin cățărarea pe „un pin înalt". Îmbătrînind, haiducii au tăiat pinul și s-au jurat să păstreze taina. Comoara ar fi păzită de „un șarpe mare de bronz". Prin aceste oprelişti ne apropiem de stratul arhaic al legendelor, dar pinul ca arbore și bronzul ca material prețios au intrat foarte recent în limbajul literaturii populare. În schimb, povestirea despre Sarafina Diaconeasa — gazdă de haiduci *pare a nu avea nimic fabulos. Personajul a existat realmente, e menționat în trei documente, reproduse fotografic, în ilustrația legendei. Dar pe cînd documentele sînt din anii 1861 și 1872, unul fiind semnat de Sarafina însăși, iar celelalte de Marița, fiica ei, povestitorii din Boișoara evocați de Andrei Pandrea vorbesc despre o femeie, Diaconeasa, care ar fi fost gazdă de „lotri", „în urmă cu cîteva sute de ani". În 1962, Andrei Pandrea află încă în ființă — deşi părînd cea mai veche casă din Boișoara, localnicii susținînd că ar avea vreo 300—400 de ani — locuința Diaconesii, lîngă gospodăria lui Chirigescu. O cercetează pe îndelete din pivniță pînă sus, descoperind și ascunzătoarea haiducilor din încăperile ei, mascată de un perete dublu. În fotografia făcută de N. Ciurea-Genuneni în 1970, nu apare decît un fragment de*

zid din bolovani, aflat „în vecinătatea gospodăriei lui Nicolae Chirigescu". În preajma satului Titeşti, o piatră cu 12 cruci încrustate pe ea e pusă în legătură cu comorile pe care le-ar fi îngropat, în apropierea ei, 12 haiduci. Deşi se ştie că ele ar fi fost ascunse la 12 paşi distanţă de piatră, nu se pot dibui căci nu se cunoaşte direcţia numărătorii paşilor. După o altă legendă, localităţile Voineasa, Ciunget, Malaia şi Brezoi ar fi fost întemeiate de cei patru „vătafi" ai cetelor în care s-au împărţit haiducii, cînd s-au hotărît să fie oameni de treabă: Voinea, Ciungu, Mălai şi Breazu. De fapt, avem de a face aici cu simple etimologii populare: Voineasa, ca nume nu derivă din Voinea, ci e probabil numele unei foste stăpînitoare a locului, — formă similară cu Băneasa, Mîntuleasa etc; Ciunget, de asemenea e o denumire frecventă pentru rariştile cu arbori curăţaţi de ramuri, sau tăiaţi pînă aproape de faţa pămîntului, — formă similară cu brădet, *loc cu brazi;* făget, *întindere acoperită cu fagi etc.* Legenda bisericii din Boişoara, *se integrează în ciclul universal al povestirilor despre comori ascunse sau aflate prin abaterea unor rîuri (legenda Nibelungilor). Marian Ginerică şi Antonie Teleabă ar fi găsit o asemenea comoară şi din bogăţia ei ar fi ridicat biserica.*

Pisania ei indică anii 1853—1857 ai construcției. Frescele votive ale ctitorilor îi înfățișează de-o parte pe Antonie Teleabă și soția lui, iar de altă parte pe Marian Mitrescu și soția lui. Veșmintele lor țărănești au totuși un aer somptuos, o stilizare hieratică de mare efect.

Rarități istorice cunoscute se îmbracă în cele mai surprinzătoare forme epice. Bunăoară, fenomenul știut al strămutării vechilor sate de pe înălțimi la poalele munților, spre locurile mai blînde ale văilor și șesului, ia uneori și în Loviștea chipul legendei. Tîrgul de la Titești s-ar fi întemeiat fiindcă la nedeile de pe muntele vecin ar fi început zmeii de pe vîrful Negoiului să răpească fete; satul Drăgănești s-ar fi strămutat, coborînd pe Olt, fiindcă în vechea așezare un urs ucis ar fi adus ciuma.

Dintre cele trei legende despre Piatra Fetei, cea dintîi caută explicația strămutării tîrgului de sf. Ilie din „vîrful Nedeiului" pe „cîmpul Polovragilor". În același timp explică mitic și culoarea ciudată a stîncii cu acest nume: roșie și albastră bătînd în verde. O fată fusese răpită de „zmei" din mijlocul oamenilor veniți la tîrg și dusă lîngă stîncă, unde au fost trăsniți și ei și fata. Din sîngele lor s-a colorat piatra. Într-o variantă, fata ar fi fost răpită de

Iele și zdrobită de stîncă. A treia variantă, în schimb, n-are nimic fabulos: piatra a fost colorată de sîngele unui cioban ucis de oamenii boierului, cu a cărui fată fugise în munți.

Conflictele între oamenii locului și egumenii mănăstirii Cozia — care tindeau să-și sporească averile și pămînturile în paguba obștilor moșnenești — se concretizează artistic în motivul clopotului prăbușit în adîncimea apelor, de largă circulație folclorică europeană, motiv apărînd într-una dintre baladele lui Gh. Asachi și generînd, între altele, celebra dramă a lui Gerhardt Hauptmann, Clopotul scufundat. *Legenda culeasă în 1970, cu varianta ei, atestă în Țara Loviștei o existență îndelungată. Într-un dicționar geografic din 1893 se înregistrează spusele oamenilor că, într-una dintre strîmtorile cursului* Oltului, *numită* La Clopot, *s-ar fi prăbușit un clopot uriaș. În cartea de față, o fotografie recentă înfățișează locul care și astăzi se numește la fel.*

Legendele întrețin astfel cu realitatea un dialog plin de fantezie; cînd se apropie de ea cu amănunte surprinzător de exacte, cînd se îndepărtează de ea pe căile cele mai năstrușnice. Iată legenda schitului Cornetu. Ea spune că — pe locul unde se află azi schitul, durat în 1666

de vel vornicul Mareş Băjescu şi soţia sa Maria — un boier ar fi ctitorit o bisericuţă din lemn, în amintirea soţiei lui, ucisă de „lotri" pe cînd fugeau în munţi de frica turcilor. Dar documentul din 1610, reprodus alături de fotografia de azi a schitului, dovedeşte că atunci exista o mănăstire de călugări numită tot Cornetu. Despre un vînător vestit, Florea Ionescu, legendele povestesc că a împuşcat un „balaur" atît de mare încît vînătorul trecuse apa Latoriţei, mergînd pe el ca pe o punte, crezîndu-l trunchi de copac. Biserica din Ciunget e ctitorită de el și de soţia sa Floarea și de cei doi feciori ai săi, în 1861. În tabloul votiv, unul dintre feciori este zugrăvit cu puşca în mînă iar în imaginea lăcaşului pe care-l înalţă ei în palme, după tradiţie, Florea Ionescu e înfăţişat împuşcînd nu un balaur, ci un cerb.

Volumul se încheie cu legenda Cele şapte fete cu părul galbăn, *o unică bijuterie artistică, ieşită din darul de poet al povestitorului Nicolae Sarafin. Dar tot ceea ce ar apare aici ca rodul fanteziei lui poetice se înscrie riguros, pînă la amănunte, în cadrul tradiţional al credinţelor despre Iele. Versurile pe care-şi aduce aminte că le cîntau frumoasele fecioare, noaptea pe lună, aşa cum le văzuse cînd era copil, se află ai-*

doma în culegeri folclorice de acum o jumătate de secol.

Prin modul ingenios în care a fost alcătuită, cartea profesorului Nicolae Ciurea-Genuneni ne oferă astfel multiple prilejuri de excursii instructive în lumea legendelor populare românești.

Ovidiu Papadima

ALESĂTURĂ DE CUVINTE PENTRU LOVIŞTEA

ară de legende, împărăţie a munţilor, plai strămoşesc al păstorilor, vechi şi curat leagăn al românismului, cronică de viaţă şi de luptă a unor oameni frumoşi la suflet, grai şi port; ţară în care hălăduiau cetele de haiduci ale lui Trancă sau Stan; ţară cu mii de comori ascunse în peşteri şi păzite de şerpi mari de aur, aramă sau bronz... Mireasă dintotdeauna frumoasă, ale cărei veşminte sînt ţesute cu firul de aur al cîntecului, cu firele de iarbă ale plaiului, cu frunzele codrului, cu susurul izvoarelor şi freamătul brazilor...

Oricît de multe definiţii am da Loviştei, n-am putea reda totul, deoarece frumuseţea ei e infinită. Aici este infinit totul. E infinită setea de nou a locuitorilor, hărnicia lor în crearea noului. E infinită înţelepciunea bătrînilor, pe care nu o dată i-am ascultat pînă la miez de nopţi. I-am ascultat cu nesaţ şi uimire... Cîtă istorie nescrisă cunosc bătrînii din Boişoara sau

Titeşti, Ciunget, Malaia sau Voineasa! . . . Prin ei, istoria fiecărui munte, a fiecărui loc din acest plai mirific e vie şi proaspătă ca apa izvoarelor.

Am intrat în grădina fermecată a Loviştei şi am cules pentru dumneata, cititorule, un buchet din rarile flori ce au fost sădite de-a lungul veacurilor din suflet în suflet, din grai în grai.

Dacă pentru masa de cititori aceste legende constituie un dar, pentru profesori și elevi — o călduroasă invitație la o intensă activitate de culegere și cercetare a folclorului loviştean.

Să fim harnici, pe măsura marelui meşter — Poporul.

Autorul

PIATRA FETEI (I)

Înainte vreme se făcea de sf. Ilie tîrg în vîrful Nedeiului.

Într-un an s-au pomenit oamenii cu doi băieți frumoși, care au început să joace în tîrg lîngă o fată, unul de-o parte și altul de alta. După ce au gătat jocul, au zburat amîndoi cu ea, ducînd-o în țancurile de piatră, în muntele Răpezîle-Părăginosu. Părinții fetei au și plecat din tîrg în căutarea ei. Și-au mers ei aproape o jumătate de zi, pînă ce au ajuns deasupra țancurilor de piatră. Zmeii veniseră cu fata pînă la

mijlocul unui ţanc mare de tot, pe unde nu se băgau decît caprele sălbatice. Aici era un fel de privlac. Unul stătea de-o parte şi altul de alta şi o sugeau de piept. Fata ţipa de răsuna tot muntele. Părinţii o auzeau. Ei se rugau la Dumnezeu să-i trăznească pe toţi trei, să n-o mai audă barim ţipînd. Rugîndu-se ei şi plîngînd, a ieşit un nor alb şi i-a trăznit atît pe zmei cît şi pe fată. Deodată au pornit pe piatră şiroaie de sînge. Sîngele zmeilor era verde, iar al fetei roşu. De-atunci această piatră s-a numit Piatra fetei, iar tîrgul nu s-a mai făcut în vîrful Nedeiului. S-a mutat în cîmpul Polovragilor şi se ţine ca şi înainte, de sf. Ilie.[1]

PIATRA FETEI (II)

Cică odată, într-o vară, la tîrgul de pe vîrful Nedeiului s-a înfiripat o dragoste puternică şi curată între un cioban mîndru şi viteaz şi o fată de boier, despre a cărei frumuseţe se dusese vestea pînă departe.

Boierul se împotrivea cu tărie şi nu voia să accepte în ruptul capului ca fata lui să se însoţească cu un simplu cioban. Cu toate opreliştile şi ameninţările crudului tată, fata s-a lăsat răpită de alesul inimii ei.

Cei doi tineri, dornici de fericire, au fugit cu gîndul de a se căsători. Dar boierul cel rău a şi trimis pe urmele fugarilor o ceată de flăcăi şi bărbaţi înarmaţi, care i-au atacat în timp ce se îndreptau spre biserica din Coasta Bengî.* Se încinge o luptă pe viaţă şi pe moarte. Ciobanul încearcă să apere fata cu preţul vieţii lui, dovedind astfel, încă o dată puritatea şi credinţa marii sale iubiri. El este rănit şi moare.

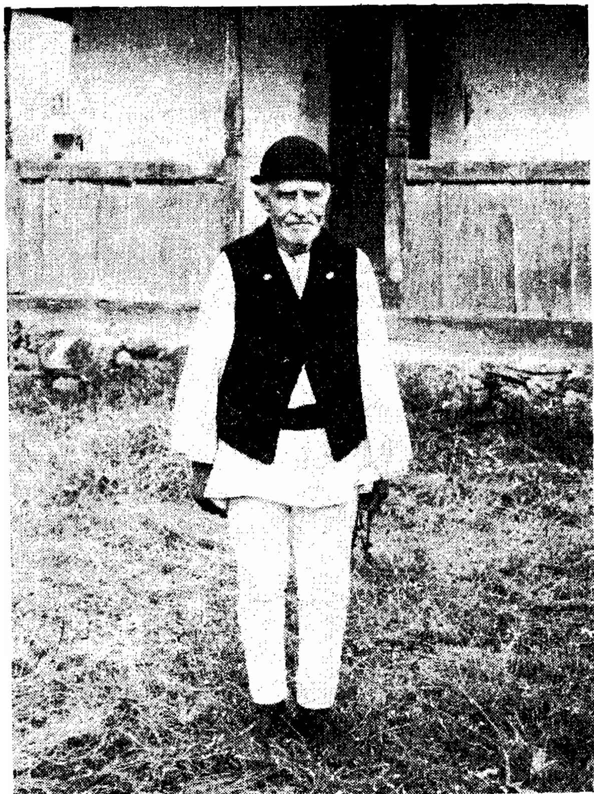
Faţa îşi pierde şi ea viaţa în apriga luptă, fiind izbită cu capul de stînca lîngă care era într-un lac de sînge corpul iubitului ei.

Dar nici moartea n-a putut fi stavilă celor doi tineri. Prin moarte, sîngele albastru al fetei, atît de nobilă prin sentimentele ei, s-a unit cu sîngele roşu al ciobanului, iar stînca a căpătat din acea zi o culoare ciudată: galben roşcată cu reflexe albăsrii.[2]

---

* Ion Conea, plaiul și muntele în istoria Olteniei. în „Oltenia", Ramuri Craiova, 1943, pag. 85: Harta austriacă din 1791 ne arată, pe muntele Coasta Bengî, aproape de izvoarele Lotrului, deci în plină inimă a munţilor din acest loc, o biserică. În ea — îţi vor spune şi astăzi bătrînii din satele de pe Lotru, din cele de sub munţii Olteniei, din satele mărginene ale Sibiului — în ea se cununau, pînă mai acum cîteva zeci de ani, păstorii şi băciţele care „se luau din nedee", din nedeile acestea care se ţineau mai pe toţi munţii mai de seamă din această regiune începînd cu Sînzîienele (24 iunie) data serbării urcatului turmelor la munte şi sfîrşind cu sf. Măria Mică, data extremă a coborîtului din munţi.

Constantin Iacob Vangu din Ciunget, renumit prin graiul său arhaic și darul de a povesti

PIATRA FETEI (III)

La vîrfu' lu Nedei, tocmai la Obîrşia Latoriţî, se făcea tîrg de sf. Ilie. Veneau mulţ' ciobani după munţ'.

Îmi spuneau şi mie ăi bătrîni că ăle sfinte au luat o fată de acolo din tîrg şi s-au dus cu ea pe valea Latoriţî-n jos, aproape de Prejbeni şi au spoit-o de-o piatră. Şi acum, se vede piatra spoită în roşu cu sîngele fetei.

Ale sfinte cînd s-au dus în tîrg, erau îmbrăcate ca fetele din munţî noştri. Nimeni nu

le-a cunoscut. Au jucat ele ce-au jucat şi pă urmă au luat-o pă fată. Au zburat cu ea. De-atunci a luat lumea frică şi nu s-a mai ţînut tîrg la vîrfu' lu Nedei.

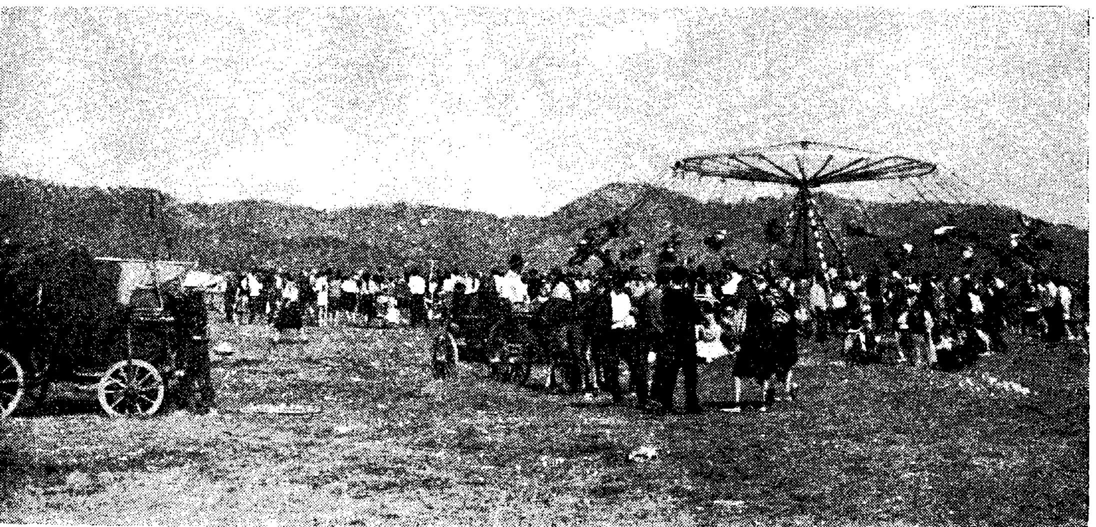

LEGENDA TÎRGULUI DE LA TITEȘTI (I)

De mult, de mult se făcea tîrg sus pe muntele Fața lui sf. Ilie, unde veneau oameni cu mărfuri de pe la Sibii și Avrig, de la Aref și Curtea de Argeș. Într-un an, au venit doi zmei din vîrful Negoiului. Ei erau îmbrăcați la

fel ca şi oamenii. În mîini aveau bice, cum aveau chirigii. Numai la picioare se deosebeau. Le aveau sub formă de copită de cal. Zmeii au răpit două fete din tîrg şi au zburat cu ele în vîrful Negoiului, la Poiana zmeilor.

Nimeni nu le-a mai putut scăpa. Acolo ei le-au omorît. De-atunci s-a desfiinţat tîrgul din acel loc şi s-a mutat în Dealul Mlăcii, la Titeşti.[4]

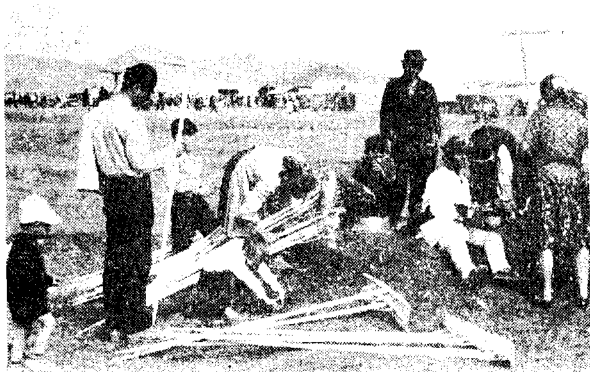
Tîrg la Titești (20 iulie 1970)

Inima tîrgului cu multă lume și veselie

Tînără din satul Bumbuiești, încercînd calitatea oalelor după datina străbună

Greblele de lemn ale meşteşugarilor din Perişani-Poiana au mare căutare în tîrg...

O vestă aşa frumoasă ar sta tare bine pe băciţa...

MOTIVUL RĂPIRII FETELOR
DE CĂTRE ZMEI ESTE ÎNTÎLNIT
ŞI ÎN CÎNTECUL:

Foicică şi-o cicoare
Lasă-mă măicuţă-n şezătoare
Pîn' cocoşii vor cînta
Şapte fuse ţi-oi umplea.
— Nu te las, fetiţa mea,
Tu eşti tare frumuşea
Şi vin zmeii de te ia.
Iar fata se tot ruga
Se ruga ş-a doua oară,
Se ruga ş-a treia oară
Maică-sa se supăra
Şi din gură blestema:
— Du-te, vie să nu mai vii!
Iară fata se gătea,
În şezătoare pleca
Ea în casă cînd intra,
Bună seara că dădea,
Toată lumea-i mulţumea,
După masă se-aşeza
Şi torcea, torcea, torcea.
Trei junei în cas' intra
Trei junei, feciori de zmei
Ochii roată şi-i făceau
Lîngă fată se duceau
Peste fus mereu îi da
Şi din gură aşa-i zicea:
— Toarce, fată, şi te-ntoarce
Şi-ţi aruncă ochii-ncoace
Iară fata aşa zicea:
— De junei sînteţi junei,
Dar vi se văd coadele,
Coadele, copitele.

— Sînt coadele bicelor,
Copitele cailor,
Că noi sîntem chirigii
Luăm marfă de la Sibii
Și-o ducem în Tîrgu Jii
În fața Sfintei Mării;
Horă mare se făcea

Și pe fată mi-o poftea,
Hora-n cas' loc nu avea
Și afară că ieșea
De trei ori hora-nvîrtea,
Cu fata la cer zbura
Și mi-o duse într-un brad
Și acolo-i făcu pat
Și-i făcu furcă de rug
Și caierul de urzică.
Iară fata așa zicea:
— Fă, Doamne, de-un rîu repede
Pe la poarta mamei mele,
Ca să vadă
Și să-mi creadă
Cît am fost de blestemată
Că de zmei răi sînt furată[5].

LEGENDA TÎRGULUI DE LA TITEŞTI (II)

Povestesc bătrînii că vechiul bîlci care avea loc pe muntele Faţa lui sf. Ilie s-a mutat jos în Titeşti, fiindcă a venit o dată un leu* şi a furat o fată din horă, speriind lumea de a fugit care încotro. De atunci nu s-a mai făcut bîlci în Faţă... A fost un bîlci mare, bîlci de două ţări. Mai înainte se cunoştea bine drumul pe unde veneau Ungurenii de dincolo, pe muntele Călugăru şi pe Vemeşoaia. Ţinea o săptă-

mînă acolo sus, în răcoare. Juca lumea și petrecea în voie. Era și bîlci adevărat, bîlci de mărfuri, da' mai cu seamă bîlci cu petrecere și veselie multă, bîlci de tineret[6].

* În apropierea muntelui Fața lui sf. Ilie există un munte numit Leu.

LEGENDA BISERICII DIN BOIȘOARA

Se zice că era unu' Marian Ginerică* din Boișoara. Acesta a plecat într-una din zile cu mai mulți oameni din neamul său, printre care era și Antonie Teleabă, să aducă bîrne pentru casă din muntele Marginea-Clăbucet. La reîntoarcere au stat cu boii la adăpat. În timp ce adăpau boii, în izvorul Marginii, au văzut ieșind la suprafață toarta unui cazan de aramă.

S-au apucat cu toții și-au abătut cursul apei. După aceea, au săpat în albia izvorului

pînă ce au dat de cazan. Cazanul era plin cu galbeni. Nu l-au putut lua atunci cu ei în sat, însă pentru a nu fi găsit de altcineva, au dat drumul apei peste el.

A doua zi, Marian Ginerică, împreună cu frații și cumnații săi, a ieșit la munte și a dezgropat cazanul cu galbeni. Ajunși în sat, au dat de știre tuturor că au găsit o comoară. Cu aceasta ei au construit biserica Sf. Treime, care există și astăzi în satul nostru.[7]

---

* Este întîlnit în documentele vremii sub numele de Marian Mitrescu. Era poreclit Ginerică.

Satul Boișoara — străveche vatră a păstorilor

Biserica din Boişoara ale cărei fresce au un valoros conţinut documentar. Este construită între anii 1853—1857

Antonie Teleabă și soția sa Erusalima, ctitori ai bisericii din satul Boișoara, pictați în pronaos, pe peretele dinspre vest, în dreapta, cum intri în biserică

Marian Mitrescu şi soţia sa, Păuna Mitreasca — ctitori ai bisericii din satul Boişoara, pictaţi în pronaos, pe peretele dinspre vest, în stînga, cum intri în biserică.
Păuna Mitreasca a fost pictată fără piciorul drept, deoarece n-a avut copii. Simbolul acestei vechi credinţe ni l-a dezvăluit bătrînul Nicolae Sarafim, 87 ani, Boişoara, 1967.

Frescă (Biserica din Boișoara)

Port popular femeiesc vechi pe Valea Lotrului (**Brezoi**)
În fotografie: Maria Băra (zisă **Băroaia), 84 ani, 1970**

Unele elemente ale vechiului port popular femeiesc din Ț
bisericilor de la Boișoara și Ciu
(V. „Cîrpoiul", modul de învelire a capului cu acesta

Frescă (Bisericuța din Ciunget)

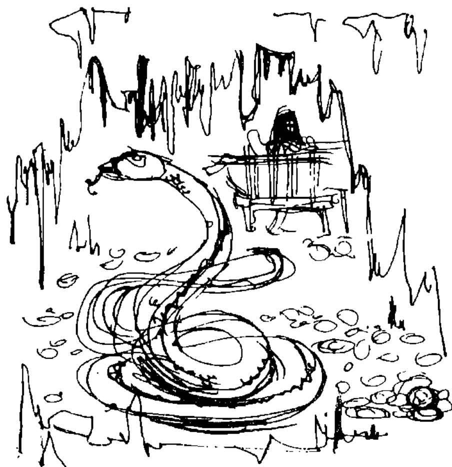
Loviștei sînt întîlnite în frescele
t
formatul mînecilor cămășii).

CULA LUI DECEBAL

Boişoara a fost timp de nouă zile capitala lui Decebal... Învins de vrăjmaşi, Decebal împăratul s-a tras în munţii noştri, unde duşmanii i-au fost pierdut urma. Oastea lui era sfîrşită de luptele grele şi oamenii noştri, din Boişoara, au îngrijit-o şi au hrănit-o, ca oştenii să fie iar gata de luptă... Prinzînd dragoste de boişoreni şi văzîndu-i oameni de taină, împăratul i-a întrebat unde să-şi îngroape comorile, că, fugind de-acolo din ţara lui, şi-a luat cu el şi comorile...

Sfătuindu-se cu găujănenii, boişorenii au hotărît că loc mai bun şi mai ferit ca peştera aflată la locul de împreunare a apelor Găujanilor cu Boişoara nu se mai află. Şi acolo ar fi ascuns oştenii împăratului comoara: o fată numai şi numai de aur, lucrînd la un război de aur şi saci mulţi plini cu galbeni. Şi, plecînd din Boişoara, Decebal împăratul le-a mulţumit boişorenilor şi i-a omenit cu aur şi argint. Azi nu mai ştie nimeni unde-o mai hi cula lui Decebal.

Dar o fată a lui Duroi, umblînd odată pe aici, pe lîngă moara lui Pancioi a nimerit-o. A deschis ușa tainiței și-a văzut sticlind și strălucind comoara, dar ușa s-a închis la loc și de atunci nimeni nu mai știe locul.[8]

CULA LUI DUROI (I)

În apropierea drumului dintre Boişoara şi Grebleşti este un loc numit Cula lui Duroi. Se spune că în vremurile de demult era aici o peşteră în care îşi ascunsese Decebal o parte din comorile sale, pentru a nu fi găsite de romani. Odată, a intrat în această peşteră fata lui Sarafina Diaconeasa din Boişoara. Gura peşterii fiind prea mică, ea a intrat pe brînci, tîrîndu-se vreo cîţiva paşi. Dup'aia a putut să meargă în picioare, deoarece peştera se lărgea din ce în ce

mai mult. Cînd a deschis-o, deodată a apărut un șarpe mare de aur. Șarpele era pe niște arcuri, care erau în legătură cu ușa. Cînd deschidea cineva ușa, imediat apărea și el și stătea lîngă o grămadă de bani din aur. Fata de spaimă și-a pierdut graiul pentru toată viața. Ea s-a dus repede acasă și le-a povestit părinților, prin semne, tot ce a văzut în peșteră. Se zice că în afară de șarpe și de grămada de bani — din care reușise să ia cîțiva în poală — ar fi văzut un război de țesut din aur. La el țesea o fată nemaipomenit de frumoasă și era tot din aur.[9]

CULA LUI DUROI (II)

Într-o zi de paşti, fata Diconesii a venit să ia fata lui Sîmon Duroi să meargă la comoară. Şi s-au luat amîndouă şi au venit la uşa comorii. Şi fata Diconesii a spus lu fata lui Sîmon să intre ea înainte că vine şi ea după ea. Şi a mers fata lui Sîmon înainte şi fata Diconesii după ea. Şi fata lui Sîmon s-a dus pă gang în jos pînă la comoară. Şi fata Diconesii cînd a văzut că e întuneric a rămas. I-a fost urît, nu s-a mai dus după ea. Fata lui Sîmon cînd s-a ivit acolo în faţa comorii a văzut luminînd ca soarele... A văzut şase grămezi de piatră nestemată şi şase grămezi de aur şi fată de aur în război ţesînd şi sucală de aur, şi vîrtelniţă şi cloce cu pui de aur, şi patru butoaie cu spirt şi cu ţăvi din una în alta ca să se pritocească spirtul dintr-un butoi în altul, şi multe talcîmuri împărăteşti şi un balaur de aramă încolăcit peste toate vistăriile lui Decebal.

Fata, după ce a privit peste tot, a luat o poală de bani şi s-a retras cu spatele îndărăt tot cîte-o ţîr', fiindcă a zărit balaurul încolăcit peste tot ce era acolo. Şi trăgîndu-se a călcat

pe-o clapă, pe pragul ușii și atunci balaurul s-a ridicat și a mișcat tot și a deschis gura s-o-mbuce. Și atunci a scăpat banii jos în pragul ușii. Și a ieșit cu două ruble de aur în opincă și a venit mută acasă. N-a mai putut vorbi și a povestit lui tat-so, prin arătate, tot ce a văzut acolo. Și a mai trăit șase săptămîni și a murit.

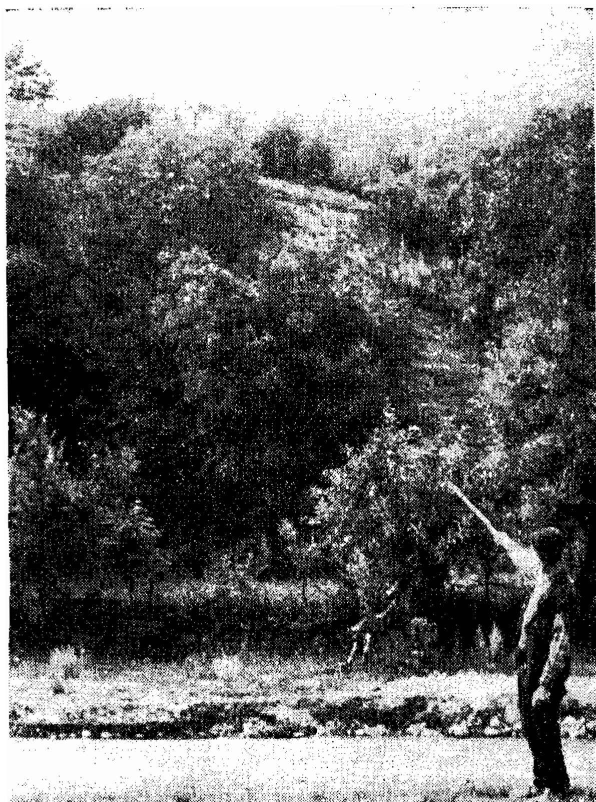
Fata Diconesii a așteptat afară pînă a ieșit fata lui Sîmon Duroi.

Tatăl meu Pătru cu moșu Toma au arat pe deasupra comorii, aici pe gruiu ăsta dintre Valea Boișorii și Valea Găujanilor. Arînd ei, s-a oprit plugu într-o țavă de aramă și au săpat după ea amîndoi și au rupt-o. Aia era răsuflarea peșterii în care era comoara.

Cînd eram eu mic, de nouă-zece ani, mă puteam băga în peșteră pe brînci. Acum abia se mai vede intrarea, fiindcă s-a dărîmat sghiabul.[10]

Pătru P. Duroi, 58 ani — descendent al unei familii intrată de mult în legendele satului Găujani (comuna Boișoara)

— Acolo e comoara, nepoate, sub grui (Pătru P. Duroi)

— P-aici se zice că a intrat fata lu' Sîmon Duroi la comoară (Pătru P. Duroi)

COMORILE HAIDUCILOR

Pe timpuri, sălăşluia prin ascunzişurile muntelui Foarfeca ceata de haiduci a lui Trancă*. De multe ori aceşti haiduci prădau pe boierii care treceau pe la Streaja, pe poteca îngustă ce şerpuia peste munte; de multe ori puneau mîna pe galbenii adunaţi pentru împlinirea birului către turci.

Mulţi galbeni împărţeau haiducii celor goi şi flămînzi, celor neputincioşi, dar cei mai mulţi îi ascundeau într-o peşteră tainică, situată într-un loc stîncos şi la mare înălţime. Peştera avea şiretlicurile ei: ca să fi putut intra în ea, trebuia să te caţări pe un pin înalt. De sute de ori au străbătut haiducii drumul din pin în peşteră şi de acolo pe pămînt.

Vremea se scurgea şi în peşteră se adunau comori de aur şi pietre preţioase. Mulţi dintre haiduci îmbătrîniseră şi puterile cetei scădeau din ce în ce mai mult. Într-o bună zi s-au adunat cu toţii, au intrat în peşteră, au rînduit pentru ultima oară comorile, şi-au jurat credinţă, apoi, coborînd, au tăiat pinul cel înalt, încercînd să şteargă orice urmă a trecerii lor pe a-

colo. Dar, mai tîrziu, unul dintre haiduci, cînd se afla pe patul de moarte, a spus celor apropiați taina peșterii din muntele Foarfeca. Și-au fost oameni care, auzind de comorile haiducilor, au plecat în căutarea lor dar... nu le-au găsit. Unii dintre ei s-au prăpădit, căzînd în alte peșteri sau prăvălindu-se de pe munte. Și chiar dacă cineva ar fi dat peste peșteră, n-ar fi putut lua comorile așa ușor. Se zice că la intrare veghează zi și noapte un șarpe mare de bronz...[11]

---

* Haiducul Trancă stătea în Romani. Era însurat cu Mărcuțoaia din Voineasa. După ce a murit el, Mărcuțoaia a plecat din Romani și a venit la Voineasa cu multă bogăție. A adus banii ascunși în iebîncile cailor (Inf. Constantin Iacob Vangu, 85 ani, Ciunget, 1970).

SARAFINA DIACONEASA — GAZDĂ DE HAIDUCI*

Multă bogăţie a strîns pe seama haiducilor o femeie văduvă din Boişoara, numită Sarafina Diaconeasa. Ea era gazda cetei de haiduci a lui Stan. Aceştia jefuiau pe tolvarii din Ardeal care veneau peste munţi cu mărfuri ca să le vîndă prin satele Loviştei.

Tolvarii aduceau în tolvele lor opinci, pălării, chimire, curele de încins pentru chimire, bumbac şi arnici.

Sarafina Diaconeasa, fiind în legătură cu haiducii, îi ademenea pe tolvari ca să rămînă peste noapte la ea. Casa Sarafinei avea patru hodăi. Una dintre ele era însă în aşa fel făcută încît nu se putea observa nici din afară şi nici dinăuntru. Nu avea nici o fereastră. Nu avea decît o uşă mică, într-unul din pereţii interiori ai casei şi era tot timpul acoperită cu o zăveadă. În acea chilioară, luminată cu aţă în seu de vită, stăteau ascunşi haiducii ca nu cumva să dea potera peste ei.

În hodaia din stînga cum intri, erau primiţi de fiecare dată tolvarii. Haiducii ieşeau din chilioara lor imediat ce erau anunţaţi de Sarafina şi se duceau, peste tolvari, înarmaţi pînă-n dinţi. După ce-i omorau pe aceştia îi aruncau în pivniţă, printr-o tarabă, care era făcută după uşă, special pentru acest lucru.

Mai tîrziu haiducii au fost descoperiţi de un rudar care umbla cu linguri de vînzare. Apucîndu-l o dată noaptea în Boişoara şi simţindu-se obosit peste măsură, s-a rugat de Sarafina Diaconeasa să-l găzduiască pînă dimineaţa.

La început Sarafina nici n-a vrut să audă, însă pînă la urmă s-a înduplecat şi l-a lăsat să

doarmă pe prispă. Şi-a aşternut rudarul haina, şi-a pus căpătîi traista în care avea lingurile şi s-a culcat. După cîteva clipe aude prin curte tropăituri de cai şi şoapte din ce în ce mai multe. Venise Stan cu ceata lui. Sarafina Diaconeasa a ieşit repede în întîmpinarea haiducilor şi i-a asigurat că nu e nici un pericol.

Urcîndu-se pe prispă, haiducii au şi dat cu ochii de rudar.

— Cine este ăsta şi ce caută aici? — întrebă Stan — că-l omor!

— Fii liniştit, dragul meu, că e un amărît de călător, îi spune Sarafina Diaconeasa.

Tot timpul cît a stat ea de vorbă cu haiducii, rudarul s-a făcut că doarme adînc. Sforăia de ziceai că a dat în somnul morţii.

Haiducii, crezînd că el doarme şi că nu i-a simţit, au intrat liniştiţi în casă. Rudarul, speriat de cele auzite, şi-a luat doar traista şi a fugit. Pe unde mergea, pe acolo spunea că la Sarafina Diaconeasa e gazdă de haiduci.

Dimineaţa de noapte, cînd s-au sculat haiducii, ia-l pe rudar de unde nu e. I-au găsit doar haina. Stan, văzînd că nu e lucru curat cu rudarul, s-a adresat tovarăşilor săi:

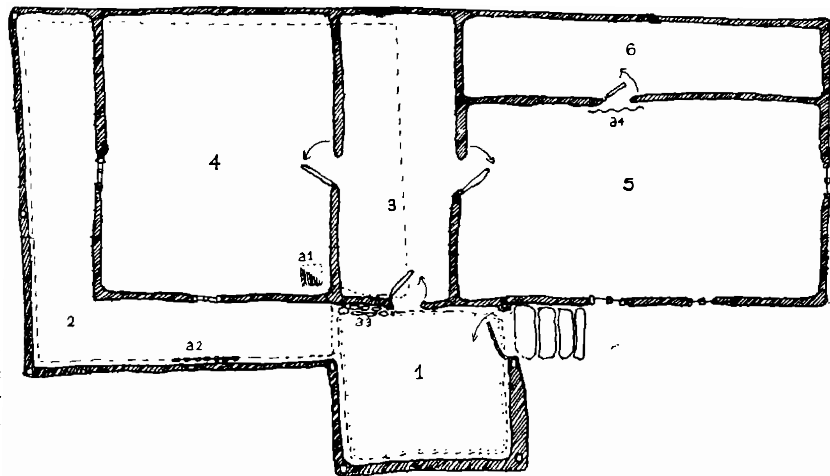
— De-acum în munţi, în munţi, fraţilor, că de vom mai întîrzia cu şederea la Sarafina ne vom pierde viaţa...

Cînd se luminase bine de ziuă, haiducii ajunseseră deja în munți. Din acea zi, au părăsit-o pentru totdeauna pe buna lor gazdă, căci poter'le porniseră pe urmele lor.[12]

* Nicăieri, însă, în toți Carpații, nu putea fi un cuib, pentru haiduci și tîlhari, mai bun decît acel pe care-l da Loviștea: o groapă uriașă plină cu sate, în mijlocul unui masiv orografic larg de 60 km, cu Valea Lotrului, minunată ca ascunzătoare, alăturea și, în plus, cu nesfîrșit convoi de călători, totdeauna, ziua și noaptea, pe drumul dintre Sibiu și Argeș (Ion Conea, „Țara Loviștei", pag. 148).

Ruinele casei Serafimei Diconeasa. Acestea se află pe valea Boișorii, în vecinătatea gospodăriei lui Nicolae Chirigescu

Planul casei Serafimei Diconeasa (reconstituire ipotetică, după informațiile primite de la Lucica Ancuța, Nicolae N. T. Stoica și Victor Popa, din satul Boișoara)

NOTĂ EXPLICATIVĂ

1. Foişor
2. Prispă
3. Sală
4. Camera în care erau găzduiţi şi omorîţi tolvarii (negustori ambulanţi).
5. Camera-dormitor a Serafimei Diconeasa
6. Ascunzătoarea haiducilor

Linia întreruptă indică pivniţa, iar linia cu punct — tainiţa în care ţineau haiducii banii şi diferite obiecte preţioase.

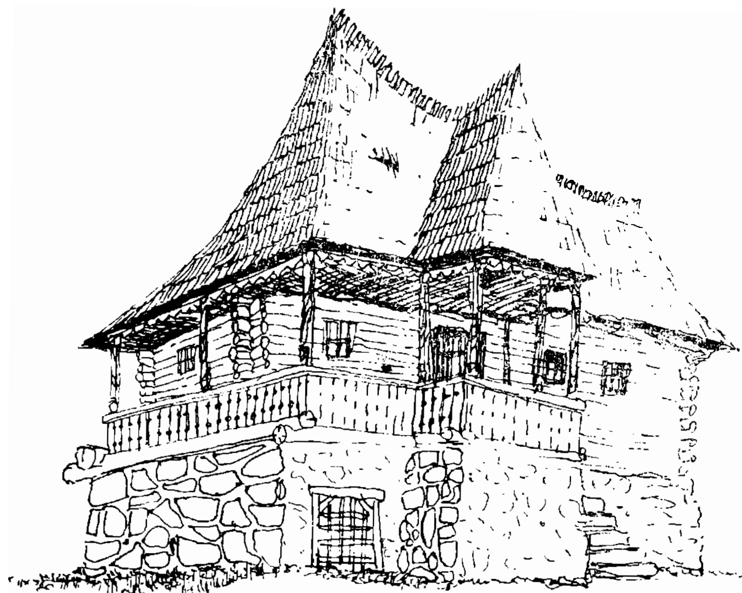
a_1 — intrare în pivniţă. Era acoperită cu o „tarabă" (capac de lemn). Prin acest loc erau aruncate în pivniţă leşurile tolvarilor.

Pe urmă erau îngropate.

a_2 — Intrarea principală în pivniţă.

a_3 — Intrarea secretă. Era un zid fals, din lespezi de piatră, care se putea lua sau pune la loc cu multă uşurinţă.

a_4 — Intrarea în ascunzătoarea haiducilor. Linia şerpuită reprezintă „zăveada" de lînă colorată care masca această intrare.

Casa Serafimei Diconeasa (reconstituire ipotetică, după informațiile primite de la Nicolae Chirigescu și Victor N. Pepeligeanu din satul Boișoara)

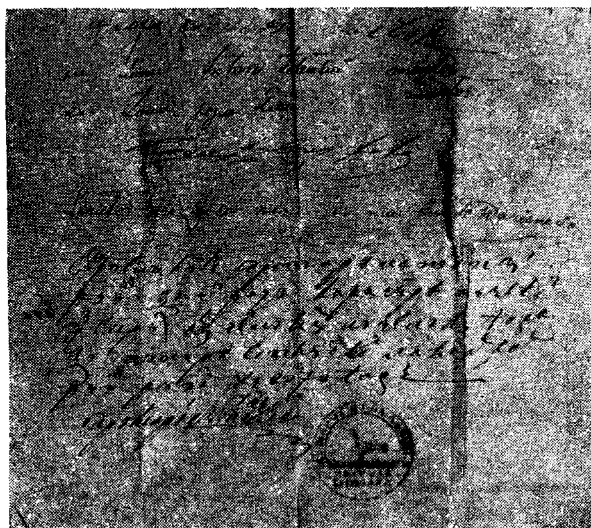
Zapis din ianuarie 1861 care poartă semnătura Serafimei Diconeasa. Documentul conține date prețioase despre familia și averea acesteia

ACT DE VÎNZARE-CUMPĂRARE

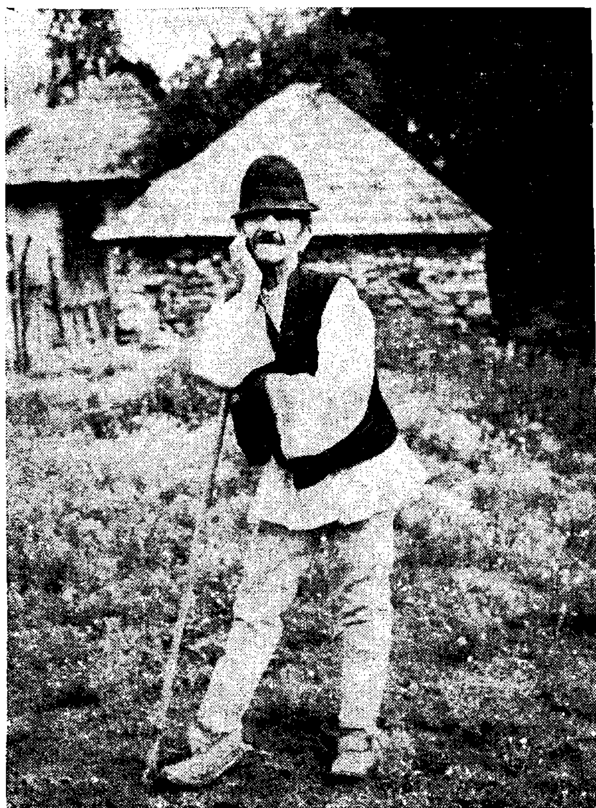
(12 aprilie 1872 — Boişoara),

semnat prin punere de deget de către Mariţa, fiica Diconesei Serafima

ACT DE VÎNZARE-CUMPĂRARE

încheiat tot la 12 aprilie 1872 între Marița din Diconeasa Serafima și Bunea Teleabă

Nicolae N. T. Stoica, bun cunoscător al unor date din viața vechilor familii din Boișoara. Din „arhiva" sa orală au fost luate cele mai prețioase informații privind familia Diconesei Serafima

LEGENDA PIETREI CU DOUĂSPREZECE CRUCI

În partea de nord a satului Titești, în locul numit Poiana lu' Răget se află o piatră mare pe care sînt încrustate douăsprezece cruci. Se spune din bătrîni, că aceste cruci sînt semne haiducești. Sînt semnele celor 12 haiduci* care au trecut cîndva pe acolo. Haiducii strînseseră din atacurile pe care le dăduseră, șapte poveri de cal de bani din aur. Au îngropat toți banii acolo sus la Poiana lu' Răget, la vreo doisprezece pași distanță de piatra cu douăsprezece cruci, și într-o direcție cunoscută numai de ei. Comoara a fost băgată lîngă o piatră albă ca laptele și cu trei colțuri. Și s-au jurat haiducii că nu vor scoate comoara unii fără alții.

Crucile mai mari de pe piatră reprezintă căpeteniile haiducilor, iar cele mici pe ceilalți haiduci. [13]

---

* V. Andrei Pandrea, „Medic la Boișoara", Editura pentru literatură, 1967, pag. 238.

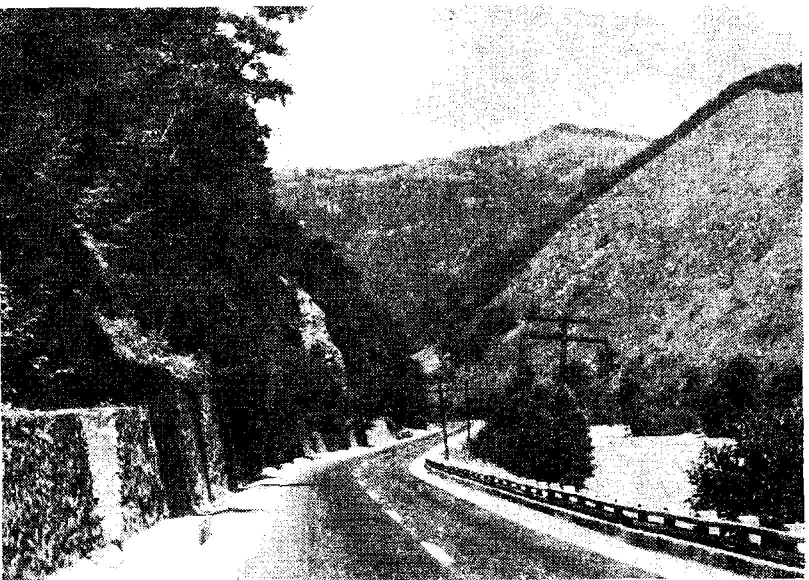

LEGENDA LOCALITĂŢILOR VOINEASA, CIUNGET, MALAIA ŞI BREZOI

După ce vechilor haiduci li s-a urît cu haiducia, plăcîndu-le lor mult locurile pe unde au umblat atîta vreme şi mai ales plăcîndu-le apa Lotrului, care e mai bună de băut ca una de izvor, au rămas pentru totdeauna pe aceste plaiuri . . . Dar n-au rămas toţi la un loc, ci s-au împărţit în patru cete mai mici, cu cîte un vătaf peste ei, aşezîndu-se în patru locuri. O ceată, care avea în frunte pe Voinea*, s-a aşezat unde e Voineasa azi; alta în frunte cu

Ciungu, la Ciunget, în ascunzătoarea de acolo; vătaful Mălai şi cu ai lui s-a aşezat în locurile unde e astăzi Mălaia, iar ceata lui Breazu şi-a ales podeiul din gura Lotrului, unde e Brezoiul astăzi şi acolo a rămas. [14]

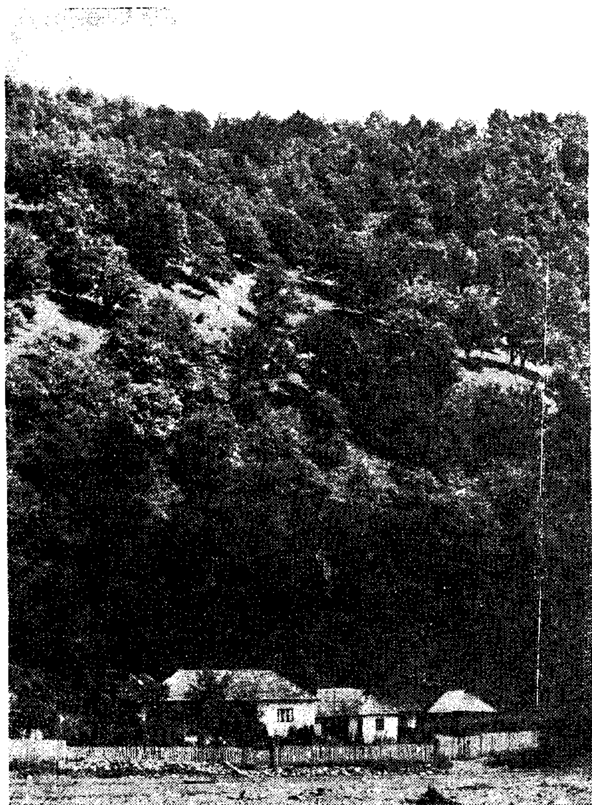
* Se spune că Voinea ar fi haiducit vreo doisprezece ani pe Valea Pietrei. Fiind urmărit de potere, s-a retras în cele din urmă în muntele Tîrnovu, unde s-a întîlnit cu alţi haiduci (Inf. Ştefan Iliescu, 92 ani, Voineasa 1970).
S-aude că haiducii ar fi băgat în Piatra Tîrnovului douăsprezece poveri de cal de aur luat de la Maria Tereza (Inf. Constantin Iacob Vangu, 85 ani, Ciunget, 1970).

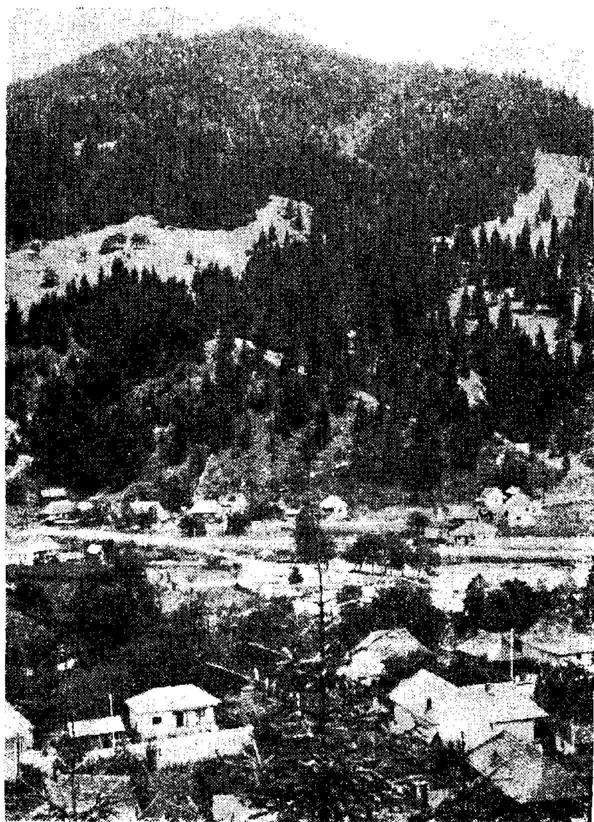
Valea Lotrului, al cărei trecut este plin de istorie și legende

Vechea vatră a satului Ciunget (vedere parţială)

Grup de case din satul Malaia, de pe malul stîng al **Lotrului**

Vedere din Voineasa

LACUL SPURCAT

Legenda spune că în anii cînd s-au abătut turcii asupra țării noastre, ei au înaintat și pe firul Oltului, în sus, ca stolurile de lăcuste. Din înălțimile muntelui Foarfeca, de la Streaja*, s-au ridicat atunci spre cer a năpastă și urgie limbi de foc. Semnele străjerilor au pus degrabă în mișcare locuitorii acestor văi. Și-au pus în spinare sau pe cai, puținul avut și au luat drumul codrilor, mai întîi pe Lotru în sus și apoi pe firul rîulețului Păscoaia. Au părăsit Brezoiul și împrejurimile, mai întîi femeile și copiii și bătrînii. Rămăseseră ca să bage de seamă la mișcările turcilor și să-i întîrzie în înaintarea lor, bărbații cei mai de nădejde, înarmați cu flinte ori cu coase și topoare.

Straniul convoi, mînat din urmă de spaimă, a înaintat cu greu prin hățișurile codrului pînă la muntele Pietroasa, aproape de Robu. Aici, pe plaiul Pietroasei, și-au făcut vremelnice adăposturi toți cei care apucaseră a fugi din calea mîniei turcilor. Nu departe de locul unde aveau adăposturile, într-un întins

găvan al plaiului, își frămînta pînza de apă pînă-n celălalt mal noroios și plin de păpuriș, un lac.

Prin aceste părți neprimitoare atunci și vitregite de natură și-au petrecut nevestele, bătrînii și copiii lotrenilor vreme îndelungată, atîta cît, în jos pe văi, cutreierau în cete păgînii.

Și mai spune legenda că mai multe femei la sorocite răstimpuri și-au născut pruncii aici, în creierul munților. Și neavînd lăcaș de închinăciune și nici de cele de trebuință, preotul, care-i însoțise în aceste vremuri de restriște, a botezat copiii în lacul ce-și mărețea întinsul în găvanul de pe plaiul Pietroasa. De atunci lacul acesta se numește Lacul spurcat, căci din apa lui nu mai poate călătorul să-și astîmpere setea.[15]

* Toponimia muntelui Foarfeca mai păstrează și astăzi amintirea unor momente importante din istoria acestor meleaguri. La *Streaja* (denumirea unui loc aflat pe culmea muntelui) lotreni voinici, ageri și curajoși erau rînduiți să supravegheze drumul Oltului, pentru a semnala prin focuri apropierea dușmanilor plecați după pradă (Inf. Gheorghe Surdu, Brezoi)

MORMÎNTU'

În apropierea comunei Boişoara se află un deal numit Mormîntu', a cărui legendă este destul de tristă. Se zice că într-o toamnă au plecat nouă flăcăi din satul Găujani să facă după datină lemne de priseacă pentru primăvară. Ajunşi sus, în inima bătrînilor codri moşneneşti, şi-au făcut repede o covergă pentru a avea unde să doarmă noaptea şi pentru a fi feriţi de fiare şi vreme rea.

După ce au aşezat înăuntru trăiştile în care îşi luaseră de-ale gurii, s-au apucat să doboare la brazi. Munca lor a avut spor pînă în ziua cînd a început o vijelie aşa de puternică, încît scotea copaci din rădăcini. Vîntul bătea necontenit şi cădeau valuri de apă de parcă se spărsese cerul. Lucrătorii şi-au făcut şanţuri în jurul căsoaiei şi s-au aciuat în ea. Vremea se făcea din ce în ce mai urîtă. Din ploaie dăduse în lapoviţă şi pe urmă în zăpadă. Începuse să ningă aşa de des şi cu nişte plotoage că nu se mai vedea nimic în faţa ochilor.

Tăcuţi, posaci ca şi văile şi plaiurile din preajma lor, cei nouă stăteau în covergă în

jurul focului. Cînd și cînd mai scoteau cîte o vorbă...

— O să fim îngropați de vii aici — spuse flăcăul Sbanghină, poreclit Mormîntu', deoarece era închis la fire și înjura la fiecare pas de mormînt.

— N-am avut noroc fraților... Am pornit cu stîngul înainte, continuă altul.

Toți se încruntă, oftează pînă ce adorm într-un tîrziu cu răceala în suflet...

Ninsese pînă dimineața de aproape un metru și nu era nici un semn de a sta. Frigul începuse să se întețească și el. Dinspre văgăunile din preajmă urletele haitelor de lupi veneau tot mai aproape și mai aproape. Pînă la urmă jigăniile flămînde au venit pînă la ușa căsoaiei și chelălăiau de ți se făcea părul măciucă-n cap.

Au trecut așa vreo două zile. Lucrătorii nu mai aveau nici un lemn, iar focul a început să pîlpîie rar. De mîncare ar mai fi răbdat ei, ce-ar mai fi răbdat, dar de frig nu era chip.

Pînă la urmă s-au gîndit c-ar fi bine să iese unul din ei, să se ia jigăniile după el, ca să poată aduna ceilalți tîrșuri pentru foc. Era însă greu de hotărît cine să iasă. Pînă la urmă s-a tras la sorți și a căzut beleaua pe bietul Sbanghină.

Sbanghină le-a spus c-ar fi bine să iese tus-nouă în același timp și să se lupte cu fiarele, însă ceilalți n-au fost de acord.

— Decît să dăm cu toții năvală, mai bine să ieșim unu cîte unu pînă la sfîrșit, ziseră mai toți.

— Vorba e că trebuie să facem acu' rost de lemne! Altfel înghețăm cu zile.

— Du-te, frate Mormînt, cu Dumnezeu, du-te cît mai departe.

— Şi să te zbaţi cît îi putea şi să fugi mereu! Să nu te laşi doborît.

— Poate vei avea noroc să te întorci cu bine.

Sbanghină clătină din cap, aruncă o uitătură cruntă spre cei opt, a ceartă şi blestem. Ia apoi toporul, deschise uşa sălaşului şi sbucneşte afară, izbind cu furie în stînga şi în dreapta, apoi în faţă, fără să se uite unde dă şi de loveşte ori nu. Da de frica morţii, da să întîrzie pieirea cît mai mult. Abia putea să înainteze prin nămeţii de zăpadă. Haita de lupi îl urmărea la fiecare pas. Lighioanele sar să-l atace, însă Sbanghină îşi adună ultimele puteri şi izbeşte în plin, despicînd capul uneia. Sîngele le-a întărîtat şi mai rău şi numai o minune l-ar mai fi putut scăpa. Trupul nefericitului Sbanghină a devenit în cîteva clipe motivul de încăerare a jivinelor flămînde...

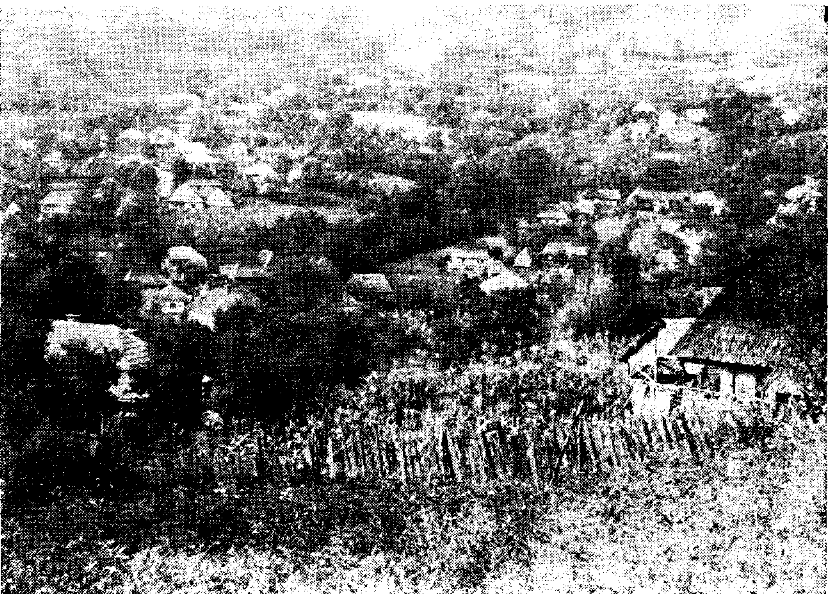
Cei opt ies tiptil din adăpost, îşi fac cu anevoie cărare, taie crăci multe şi mari de brad şi se întorc cu ele în spinare, tremurînd de frig dar şi de frică.

Au aprins focul şi au pus tuciul să facă mămăliga. Erau galbeni de nemîncare, de neodihnă şi de groază, iar inimile abia le mai băteau în piept. Tot felul de arătări le umblau prin minte, le sfîşiau inimile.

Zăpada acoperise definitiv căsoaia. Înăuntru era întuneric beznă. De atîta povară căzută peste el, acoperişul îşi îndoi scoarţele de brad ce-l învăluiau. Un trosnet scurt de cosoroabă, urmat d'un pîrîit lung de căpriori, un răbufnet înfundat, un vaiet pierdut şi apoi... tăcere.

De sub morman a început să iese puţin fum. S-au aprins de la jarul din vatră, ramurile de brad şi au ars cu ele şi leşurile strivite, luînd foc şi pădurea toată-n jur.

De atunci, dealul acesta pleşuv s-a numit Mormîntu' şi că a murit acolo fratele Mormîntu şi că şi-au găsit năprasnic sfîrşit cei opt tovarăşi ai săi. Oamenii zic că cele opt izvoare care ţîşnesc din coastele lui sînt sufletele celor zdrobiţi de covergă, îngropaţi sub ea.[16]

Găujani — unul din satele care alcătuiesc inima Loviștei

În ultimul plan, în spatele satului Găujani, (în stînga) se află dealul Mormîntu'

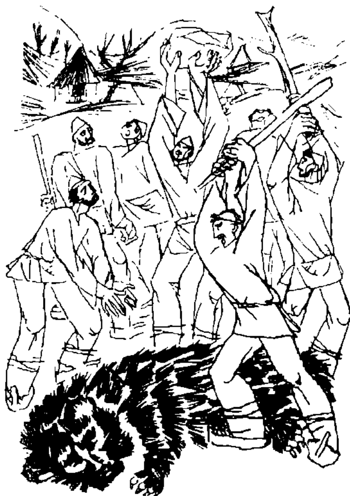

POIANA LUI IOSOV

În Boişoara a fost unu' Iosov al Ilinii. Într-o iarnă el s-a dus să-şi taie lemne de foc. A găsit într-o poiană un fag mare aplecat, care avea două giumînări. S-a urcat în el şi a început să taie la o giumînare. Cînd giumînarea se mai ţinea din puţin a început s-o împingă

cu toporul, dar a alunecat și a căzut. A venit giumînarea peste el și l-a omorît.

De atunci toată lumea i-a zis acelui loc Poiana lui Iosov.[17]

CÎND SATUL DRĂGĂNEŞTI A FOST BÎNTUIT DE CIUMĂ

Într-o duminică dimineaţa, zi de Paşti, cînd ieşiseră oamenii de la biserică şi se întorceau pe la casele lor, a apărut pe cărarea ce cobora dinspre munte, o namilă de urs, venind agale şi fără să-i pese de cumplita zarvă a cîinilor. Cu toată larma iscată, gadina* îşi vedea mai departe de drum. S-au repezit atunci cîţiva gospodari în gardurile din apropiere şi au smuls nişte pari mai potriviţi, apoi au izbit cu toată nădejdea. Lovit de unii dintr-o parte,

hăituit din alta, ursul şi-a arătat mai întîi cu mînie colţii, urlînd. A încercat s-o ia apoi spre pădure, dar încolţit şi-a dat sufletul sub păliturile înverşunate ale sătenilor. Aceştia, după ce i-au mai cărat cîteva, spre a fi siguri că nu mai mişcă, văzîndu-l costeliv şi cu blana numai petice, l-au tîrît ceva mai departe de drum, lăsîndu-l acolo şi ducîndu-se în treaba lor.

Trei zile mai tîrziu, cînd oamenii aproape că uitaseră întîmplarea şi numai duhoarea grea ce venea din susul satului le amintea de ursul mort, s-a abătut asupra aşezării lor cumplita molimă — ciuma. Prea tîrziu şi-au dat ei seama că jivina venise în sat, alungată de răul ce o măcina înăuntru.

Şi-au început a muri oamenii, mai întîi cîţiva pe zi, apoi cu zecile. În cîteva săptămîni moartea secerase jumătate din sat: şi tineri, şi bătrîni, şi femei şi copii, fără osebire. Cumplita priveliştc băgase groaza în cei care mai erau încă sănătoşi şi care mai nădăjduiau încă să scape cu viaţă.

Într-una din aceste zile pline de spaimă, unul dintre bătrîni veni cu ideea ca cei sănătoşi să plece cu plutele în josul Oltului, singura ieşire prin care puteau scăpa de molima ce-i împuţina văzînd cu ochii. În cea mai mare grabă sătenii tăiau arini, făceau plute fie din bîrnele caselor pe care le dărîmau, fie din copacii tăiaţi. Întreaga vale era cuprinsă de zgomotul loviturilor de securi. Pe plutele legate în repezeală, oamenii şi-au aşezat gospodăriile şi-au pornit la vale pe firul Oltului. La asfinţitul soarelui satul era pustiu. Ruinele caselor stricate şi biserica părăsită din vîrful dealului rămăseseră singurele urme ale aşezării liniştite de altă dată.

Gospodărie din satul Drăgănești

După două zile de mers, sleiţi de puteri, fugarii au tras plutele într-o luncă ce se întindea în stînga Oltului. Aici îşi aşeză fiecare bruma de gospodărie care reuşise s-o aducă cu preţul atîtor primejdii, pe plute.

Satul nou întemeiat, l-au botezat Drăgăneşti (Drăgăneştii de Olt — N.R.), în amintirea celui pe care-l părăsiseră cu atîta grabă şi jale.[18]

Gadină, gadine, s.f. — jivină

LEGENDA PRIMULUI CLOPOT AL MĂNĂSTIRII COZIA *

Era în toamna anului în care Mircea Voevod terminase de clădit mănăstirea Cozia. Călugării primiră din partea bunului domn moşii pentru frumoasa mănăstire. Dar ei se rugară linguşitori pentru mărirea moşiei încît domnul, fiind un bun credincios şi văzînd cum se tînguiau, le spusese ca moşia lor să se întindă atîta cît se va auzi clopotul ce urma să fie turnat şi aşezat în clopotniţa mănăstirii.

Călugării comandară un clopot uriaş. Turnat gata, acesta cu greu a fost adus într-un car tras de şase perechi de boi voinici. Ultimul pas pe care l-au făcut căruţaşii, venind dinspre Ţara Ardealului, a fost nu departe de Cozia la vărsarea Lotrului în Olt. Moşnenii de prin aceste locuri, aflînd vestea, au venit să-l vadă.

Spre un grup de oameni mai în vîrstă, un unchiaş pirpiriu se apropie tăcut şi îngîndurat.

— Fraţilor, acest clopot nu-i făcut pentru ca la bătăile lui să ne-nchinăm.

Toţi se uitară nedumeriţi la el.

— Da, da, — continuă el — cînd va bate ăsta, sunetul lui ne va lovi ca un bici. Dacă vîntul nu va bate dinspre izvoarele Lotrului, ca să ne apere de vuietul lui, apoi vă spun eu că vom pupa tălpile călugărilor şi nu ne vom mai chema moşneni.

Oamenii tresăriră. Abia acum îşi dădeau seama că moşul are dreptate.

— Ăsta-i clopotul lăcomiei, zise careva.

— De făcut nu mai e nimic, continuă moşneagul, decît să facem o jalbă la Domnie şi să spunem că neam de neamul nostru moşneni am fost şi nu vom intra în moşia Coziei orice s-ar întîmpla !

— Credeţi că jalba ne va scăpa de belea? — întrebă un altul.

Oamenii se uitară la unchiaş, unchiaşul se uită la clopot, apoi la tovarăşii săi.

— Numai cu o minune ne mai putem scăpa, mai adăugă moşul, plecînd încet, la fel de tăcut şi îngîndurat cum venise.

În faţa mănăstirii toţi călugării îmbrăcaţi cu sutane lungi şi potcapetele pe cap ieşiră în frunte cu stareţul să vadă clopotul mult aşteptat.

Conducătorul convoiului, îmbrăcat cu o haină de pănură, încălţat cu opinci, iar după gîtu-i atîrnîndu-i o traistă cu baieră, se apropie de stareţ, îi sărută mîna şi-i zise smerit:

— Sfinţia-ta, clopotul e adus fără stricăciuni. Aş ruga pe sfinţia-voastră să-mi ierte îndrăzneala, dar oamenii se grăbesc să plece şi m-au trimis pe mine să cer plata.

Stareţul îl privi cu ochii săi lucii şi-l măsură din cap pînă-n picioare.

— Cum crezi că mănăstirea care abia s-a zămislit poate plăti atîta bănet? Oamenii să fie mulţumiţi că vor fi amintiţi în slujbă pentru ajutorul lor.

— Da, sfinţia-ta, oamenii au fost tocmiţi cu bani, nu cu vorbe şi...

— Nu ţi-e ruşine să vorbeşti aşa cu un trimis al Domnului, care se chinuieşte pentru ticăloşiile voastre? De unde eşti de fel, de vorbeşti cu atîta îndrăzneală?

Căruţaşii se apropiară la sfada şi strigătele stareţului. Văzînd că nu le dă nimic pentru munca lor, se uitară întrebători la şeful convoiului. Acesta privi la tovarăşii săi, făcu un pas către stareţ şi-i zise apăsat:

— Mă numesc Ion Ciurea şi sînt moşnean din Brezoi. Nu am nevoie de banii tăi pentru mine, ci pentru oamenii ăştia care s-au trudit alături de boi să vă scoată clopotul la deal. Fie ca el să nu dăinuiască mult atîrnat în clopotniţă!...

Stareţul rămase înmărmurit de îndrăzneala lotreanului. Acesta se suci însă pe călcîie şi dintr-o săritură sprintenă, fu călare. Se îndreptă apoi în trap uşor pe firul Oltului în sus.

Tîrziu se dezmeticiră şi călugării şi izbucniră în blesteme şi ameninţări. Ion Ciurea însă nu mai auzea.

Clopotul rămase în căruţă, oamenii dejugară boii şi plecară şi ei necăjiţi de răspunsul stareţului.

În zilele ce urmară, dulgherii lucrară clopotniţa. După o săptămînă, ea fu gata. Urma să fie ridicat clopotul, lucru greu, la care călugării chemară multe braţe în sprijin.

Era o zi însorită. Oltul curgea domol nu departe de locul lucrării. După o zi de muncă încordată, clopotul nu putu fi pus decît pe butucii aflaţi dedesubtul locului unde urma să fie agăţat. A doua zi, dimineaţa, oamenii veniră fără tragere de inimă. Ştiau că lucrează degeaba, ba urmau să fie şi sub stăpînirea călugărilor. După opinteli zdravene, spre amiază, clopotul fu ridicat pînă la grindă. Urma să se bată pana groasă de fier şi să fie stricată schela de butuci de dedesubtul lui, să-l lase atîrnat.

După odihnă oamenii se apucară iar de lucru. Veni şi stareţul cu toţi călugării.

Meşterul dulgher se apropie de el şi-i zise:

— Sfinţia-ta, clopotul e prea mare, şi după ce-i vom scoate schela, mi-e frică să nu se rupă clopotniţa.

— Nu se va rupe, prostule, căci îl ridicăm pentru slava lui Dumnezeu. Hai, daţi-i zor !

Meşterul îşi strînse oamenii şi le spuse:

— Oameni buni, clopotul e greu, şi dacă veţi vedea că nu ţine clopotniţa, lăsaţi orice şi fugiţi. Dacă va cădea, face prăpăd mare în calea lui.

Un murmur de aprobare se ivi printre oameni.

— Nu vi-i frică de Dumnezeu, ticăloşilor, să-l lăsaţi să cadă? Să-l sprijiniţi cu spinarea voastră! Să cadă pe voi, dar să nu-l lăsaţi. Cum credeţi voi că vom fixa hotarele mănăstirii dacă va cădea? — zise stareţul îndreptîndu-se spre oameni, strigînd şi dînd din mîini.

— Apucați-vă de lucru și nu uitați ce v-am spus, zise meșterul oamenilor săi.

Aceștia se apucară de treabă. Prinseră toarta clopotului de grinzile groase de stejar, apoi începură să strice schela. Se apropiau cu teamă de clopotniță. Meșterul se dădu lîngă punctul slab al schelei și cu toporul începu s-o strice. După multe bocănituri aceasta se prăbuși. Clopotnița se clătină și pîrîi...

Oamenii lăsară schelele și fugiră. Starețul privea cu pumnii la gură și se ruga să nu cadă.

— Să vie meșterul la mine! — strigă starețul.

Meșterul veni și-i zise:

— Sfinția-ta, clopotnița nu va ține mult...

— Taci și nu vorbi cu păcat — se răsti la el starețul. Azi e sîmbătă și mîine vom trage clopotul. Voi trimite în toate satele din împrejurimi cîte un călugăr. Dacă se vor auzi bătăile clopotului în acel sat, apoi acela va intra în stăpînirea mea și a moșiei mănăstirii cu toate pămînturile lui.

Veni și seara. Călugării intraseră deja în satele vecine. O dată cu ivirea zorilor, oamenii din satele Loviștei se sculară și așteptau acum să audă clopotul. Știau că de sunetul lui atîrnă libertatea lor.

După slujbă starețul veni cu tot alaiul de călugări și slugi lîngă clopot. Îl stropiră cu aiazmă, îl ocoliră cîntînd, ținînd în frunte prapurele.

Cu ochii lucioși și mîinile tremurînde, starețul apucă frînghia clopotului și trase. Clopotul nici nu se clinti. Strigă atunci la călugări:

— Veniți, fraților, și trageți și voi. Nu vă e rușine să mă lăsați singur, bătrîn cum sînt?

Vreo zece-cincisprezece călugări se repeziră și traseră de frînghii.

Clopotul se mișcă, însă nu deajuns ca să bată. O dată cu clopotul se mișcă însă și schelăria. Pîrîi îndelung. Călugării fugiră care încotro.

— Trageți, trageți... zicea stareţul, privind cu ochii holbați, dînd din mîini și strigînd. Călugării se opintiră iar tare. Un dăngănit puternic ce-i asurzi pe toți, izbucni de sub pălăria clopotului. Urmă o a doua bătaie și mai puternică, după care un pîrîit puternic și trosnituri grozave îi puse pe toți pe fugă. Clopotul

și clopotnița se prăbușiră vuind. Săreau țăndări și scînduri. Uriașul clopot se rostogoli, lovindu-se de toți bolovanii.

— Se duce în Olt!... Se duce în Olt!...

Oamenii se repeziră în frunte cu stareţul care striga ca un nebun.

Clopotul se izbi de un bolovan şi după un salt înalt se prăbuşi în apele tulburi ale Oltului. Stropi mari săriră în lături, apoi apa acoperi totul.

Oltul îşi urma nepăsător drumul său de veacuri. Călugării şi stareţul se văicăreau pe mal cu mîinile pe cap. Mormăiau în neştire:

— Clopotul... clopotul nostru.

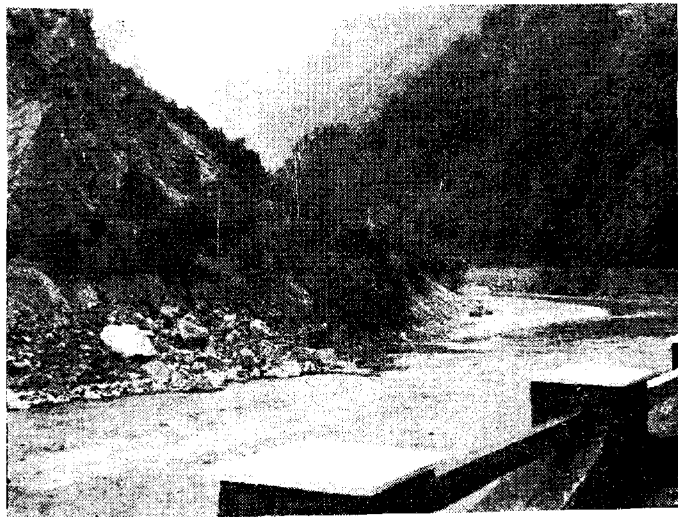
De atunci primul clopot al Coziei n-a mai putut fi scos din Olt, pierzîndu-i-se urma pentru totdeauna.[19]

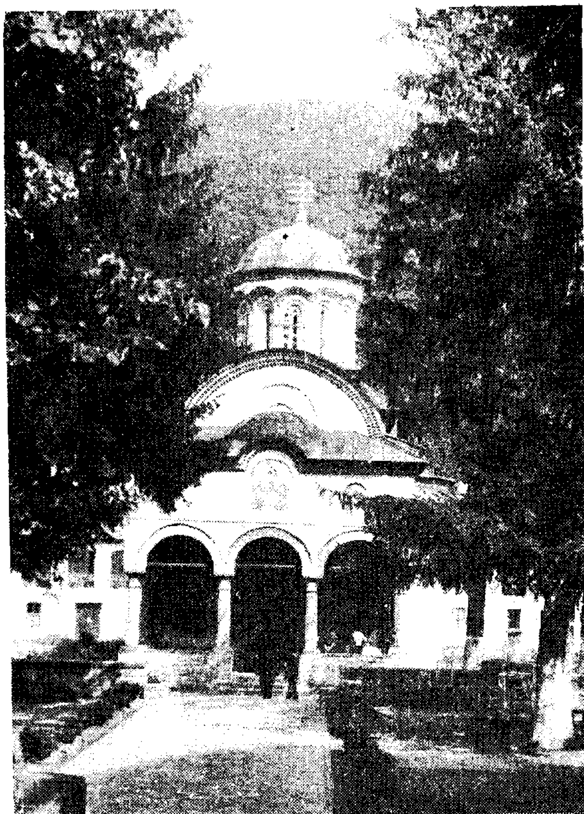
---

* O variantă a acestei legende pretinde că ar fi căzut în Olt, în vremuri de demult, un clopot colosal destinat Episcopiei din Rîmnic sau Mănăstirii Curtea de Argeş, care de veacuri stă îngropat în valurile clocotinde ale rîului (C. Alessandrescu, Dicţionar geografic al judeţului Vîlcea, pag. 96, Bucureşti, 1893).

De la Cornetu, Oltul curge formînd o mulţime de cotituri printre nişte stînci înalte şi sălbatice. În acest spaţiu se află cel mai greu pasagiu al drumului ce duce la Sibiu, numit *la Clopot* (C. Alessandrescu, Dicţionar geografic al judeţului Vîlcea, pag. 96, Bucureşti 1893).

La Clopot. În legătură cu denumirea acestui loc circulă următoarea legendă: Pe timpuri, călugării mănăstirii Cozia au vrut să ridice pe munte un clopot mare pentru a se auzi sunetul lui cît mai departe. Voiau să-şi întindă stăpînirea pînă unde se auzea sunetul lui...
S-au dus călugării la Bivolari, au luat şase perechi de bivoli şi au transportat clopotul pe un tîrş pînă aproape de vîrful muntelui. Tot smucind bivolii dintr-o parte într-alta, căci era tare greu de urcat, s-a rupt tîrşul şi clopotul s-a prăvălit în Olt. (Inf. Ion Bulbucel. 31 ani, Călimăneşti, 1970).

Mănăstirea Cozia — unul din cele mai vechi monumente arhitectonice româneşti care s-au păstrat în întregime. Este situată pe Valea Oltului în apropiere de staţiunea balneară Călimăneşti. A fost construită în parte de Radu Basarab şi terminată, către anul 1386, de Mircea cel Bătrîn

PODUL CĂLUGĂRULUI

Se zice că odată un călugăr al mănăstirii Cozia a fost trimis la Malaia ca să ia obligațiile pe care le aveau mălăienii față de mănăstire. A ajuns acolo într-o zi de sărbătoare. Cînd l-au văzut mălăienii au pus mîna pe el, l-au bătut zdravăn și i-au rupt și-un picior. Și a plecat călugărul așa cu picioru' tîrîș pe Lotru în jos, blestemînd la fiecare pas. I-a blestemat să se aleagă praful de toți, neam de neamul lor . . .

A mai coborît pe Lotru pînă-n dreptul satului Luncani*. Acolo l-a întîlnit o mătușă și l-a luat la ea acasă pentru a-i da îngrijirea necesară. Mătușa avea casa pe un pod, mult mai sus de vatra satului.

Au început dup'aia ploile și a venit Lotru mare și vreo trei luni de zile n-au putut coborî

---

* Dăm mai jos un document care dovedește că a existat acest sat pe Valea Lotrului:

1661 (7169), iunie, 6

Onufrie monahul din satul Luncani și cu fiul său Stoian dau zapis egumenului Efrem al Coziei că închină partea lor de moșie din

de acolo, din cauza apelor care se revărsaseră, nici baba şi nici călugărul. După retragerea apelor, s-au găsit numai bolovani. Satul Luncani dispăruse.

Şi a mai stat călugărul la mătuşă, acolo în pod, încă trei ani. Abia în al patrulea an a ajuns la mănăstire. De-atunci locul unde a stat călugărul se numeşte Podul Călugărului.[19]

Luncani şi din văile cu peşte „însă din Valea Văsilatului, dăn bătaia peştilor al nouălea peşte să fie al mănăstirii şi din Valea Păscoaie, iar al nouălea peşte şi din Valea lui Stan, iar al nouălea peşte pentru că au fost partea mea: deci să aibă sfînta mănăstire a căuta şi a lua ver den peşte, ver den păsări ce să coprinde pre acest hotar". Să se pomenească Mărturii „părintele vlădica chir Ignatie şi post preda Dolofan şi Ivan frate-său ot Stoeneşti şi Ivaşco log ot Berislăveşti, Nicula ot Călimăneşti, Vitan din Băiaşi şi Martin din Piteşti, Dragomir spăt. ot Copăceni şi Sava monav".

A.S. Bucureşti. Condica Brîncovenească, nr. 265, fila 292.
Revista Istorică Română 1943/vol. XIII, fasc. II.

După informaţiile adunate din teren se presupune că satul Luncani ar fi fost situat undeva, între Păscoaia şi Vasilatu.

ACOLO UNDE EXISTĂ ASTĂZI SCHITUL CORNET

Pe timpul cînd în aceste locuri mişunau turcii, doi boieri cu soţiile lor şi-au luat pungile cu bani şi au apucat poteca munţilor. După zile de oboseală, flămînzi şi cu hainele zdrenţuite, au ajuns în faţa unei peşteri din munţii Priboiului, ce putea să-i adăpostească pe toţi de primejdie. Dar, norocul boierilor n-a fost prea mare. Fugind de turci, au dat peste hoţi. Mai bine zis hoţii au dat peste ei. Doi lotri* ce treceau pe acolo călare, au zărit pe

unul din boieri, adunînd vreascuri. Urmărindu-l i-a descoperit pe toți. De spaimă, cele două femei au luat-o la fugă pe coastă la vale. Una dintre ele fiind aproape să nască, n-a putut să-și continue drumul și s-a ascuns într-o peșteră. Cealaltă a fugit mai departe, pierzîndu-i-se urma.

Boierii și lotrii s-au luptat pînă ce a fost răpus cîte unul din fiecare. Boierul rămas în viață a fugit. Hoțul, furios de moartea tovarășului său, dornic de a se răzbuna, a început să-l caute prin pădure. După cîteva ceasuri, hoțul mai furios, a dat peste soția boierului, care-și strîngea în brațe copilul abia născut.

Speriat, căutînd cu ochii cînd într-o parte, cînd într-alta, tresărind și întorcîndu-se la fiecare foșnet, boierul a reușit să găsească peștera în care se ascunsese soția sa. Dar bucuria lui a fost înlocuită într-o clipă de o disperare nemărginită, la descoperirea acelui groaznic tablou...

Coborînd din munte, îndurerat peste poate de moartea nevestei și a copilului, boierul a construit, cu banii pe care-i avea la el, o bisericuță** din lemn chiar pe locul unde există astăzi Schitul Cornet.[21]

---

* Avem și dovezi precise că tîlharii au fost o realitate în Loviștea. Ne-o spune între alții, Domenico Sestini — cel care, cum am văzut, trece prin Loviștea în 1780. Toată regiunea era bîntuită de tîlhari — și el însuși întîlni un transport din aceștia condamnați la moarte (Ion Conea, „Țara Loviștei", pag. 146)

** Dintr-un document care datează din anul 1610, aflăm că a mai existat un lăcaș bisericesc înainte de 1666 — anul construirii actualului schit. Dăm mai jos conținutul documentului:

1610+Adecă eu Onofrie călugărul care m-am chematu Oprea Tearciu di în Pruiani scris-amu la fărăşenia mia cîndu merşu în sta mănăstire în Cornetu, văzîndu că voiu să moriu eu mi dediupartia mia det moşie stei mănăstiri Cor. (ne)tului însă partia mea de moşie jumătate însă locuire .... de păstă totu hotarulu, di în cîmpu, di în pădure şi di(n) selişte di în pometu pe jumătate şi di în apă şi di în munte, să se înpartă cu fiiu meu Dumitru în doua de păstă tot hotarulu şi amu datu stei mănăstirii Cornetul(u)i să mă pomenească aicia unde-mu zacu oasele şi mărturie călugăraşii toţi şi megiaşii toţi. O cărstu miasto (sic)
Eu popa Ionu Eu Ivaşco vătahu, Eu Neagoc, Eu Pătru Pruianu

(N. Iorga — Documente mai ales argeşene, ale Eforiei Spitalelor Civile în Buletinul Comisiei Istorice a României, volumul III, 1924, pag. 80, doc. 7).

Schitul Cornet din comuna Racovița, zidit la 1666 de vel vornicul Mareș Băjescu și soția sa, Maria, pe timpul lui Radu Leon Voievod. Pictura din altar s-a făcut în anul 1761 cu cheltuiala jupînului căpitan Alexe-Loviște.

BALAURUL

În Ciunget trăia cîndva un vînător numit Florea Ionescu. Într-o zi el a plecat cu durda la vînătoare pe Latorița la deal, spre Frasini. Pusese fiare în pădure. Plouase și venise Latorița mare, aducînd prund mult. Florea a trecut apa peste un trunchi de brad și s-a îndreptat spre locul unde pusese fiarele să vadă ce s-a întîmplat cu ele. Cînd ajunge acolo, fiarele nicăieri. Erau smulse cu totul. Se zăreau

urme multe şi tăvălituri. Dăduse ursul într-un fier şi plecase cu el. Deodată Florea auzi trosnet de vreascuri şi zuruit de lanţuri. Era ursul care tîra fierul. Vînătorul nu mai avea cînd să-l ochească. Cît era el de curajos, fugi înspăimîntat. Ursul după el tot mai aproape şi mai aproape. Noroc că fierul s-a agăţat cu ciulinurile sale de rădăcini şi răgălii. Ursul încurcat în lanţuri mormăia furios, neputincios.

Florea a trecut apa tot peste trunchiul de brad dar acum acesta se mişca. Nu era trunchi de brad ci un balaur cu capul cît găleata. Vînătorul s-a ascuns repede după un fag înalt şi gros. Sta cu durda în sus... Balaurul fluiera... Şi-a arcuit o dată corpul şi a sărit peste fag la cîţiva metri mai sus de vîrf. Florea a pus durda la ochi şi l-a ţintit drept în guşă. Corpul balaurului sărise departe, iar trupul nemaipomenit de gros mătura pămîntul, aduna găgui, buruieni.

Vînătorul a observat pe capul balaurului un corn lung de-o şchioapă. A luat cornul acasă, gîndind că-i va fi de trebuinţă la ceva. Şi într-adevăr, nu după mult timp veneau la Florea oameni bolnavi de ochi din toată Ţara Loviştei şi de dincolo de ea, ca să le dea răzătură din cornul balaurului. Se zice că răzătura le făcea bine la ochi, îi tămăduia.[22]

*

Uite cum a fost. Florea Ionescu* a plecat într-o zi de acasă. Avea fiare în pădure. Ducîndu-se pe Latoriţa la deal a găsit un brad

peste apă şi a trecut din faţă în dos, unde avea fiarele puse. Ajungînd acolo, n-a mai găsit fiarele. Dăduse ursul în ele. Le smulsese din locul lor şi fugise cu ele cu tot. Fiarele aveau nişte ciulinuri şi datorită lor se făcuse o dîră prin iarbă. Florea a mers pe dîra lanţurilor şi a dat de urs. Cînd l-a văzut, ursul s-a luat după el. Florea, văzînd cît de furios e ursul şi nemaiavînd timp să încarce durda, a luat-o la fugă. Pînă la urmă s-au prins ciulinurile fiarelor de nişte rădăcini şi ursul a rămas acolo în dos. Florea a trecut în faţă, tot peste brad, care era un fel de punte. Acolo venise plăvis mare.

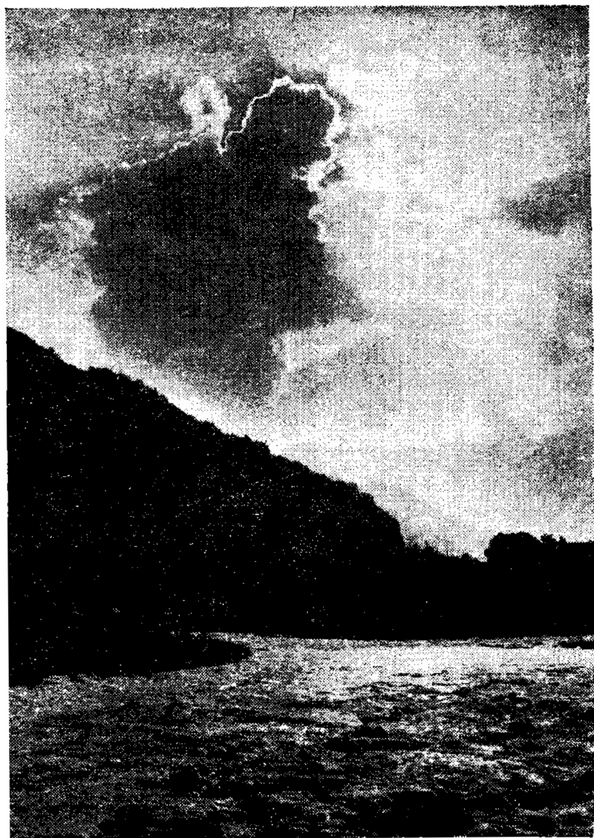
Unchiaşului i-a mirosit ceva... şi aşa a fost. S-a dăşirat din plăvisul ăla un balaur mare şi s-a luat după el. Florea fugea şi balauru' îl gonea. Ţinea balauru' capul ridicat cît un stat de om şi fluera cum flueră un om în deşte. Şi mergînd pe zăvoi la vale, Florea Ionescu a găsit un copac mare răsturnat şi s-a pus jos după el. Balauru' a venit pînă pe copac şi acolo l-a pierdut. Copacul a fost gros cam de un metru şi jumătate. Şi dacă l-a pierdut, Florea s-a pus pe spate şi l-a împuşcat drept în gît şi i-a retezat gîtul. Strîngea corpul lui atunci făgui ca pe picior şi-i făcea mătură... S-a zbătut pînă seara la asfinţitul soarelui...

Avea balauru' capul cît o găleată de muls oile în ea, cît o strungăreaţă. În capul lui era un corn, uite aşa (povestitorul arată pe degete mărimea cornului) cam de-o şchioapă. Florea

Ionescu a luat cornul şi l-a adus acasă. Să fi văzut apoi ce de oameni bolnavi de ochi din „ţară" şi de dincolo, din Vaideeni şi Horezu, veneau la Florea să le radă din corn. Le făcea bine la ochi.[23]

---

* Îmi amintesc de el de cînd aveam şapte-opt ani. Stătea la o masă făcută numai dintr-o blană de paltin, bătea din deşte şi zicea: „Hm! . . . am trăit o sută patru ani şi parcă sunt numai patru ani. . ." Nu ştiam eu p-atunci ce vrea să spună cu asta, dar mi-a rămas aşa în minte (Inf. Constantin Iacob Vangu, 85 ani, Ciunget, 1970).

Peisaj de pe Valea Latoriței

Bisericuța* din Ciunget — un veritabil monument al arhitecturii populare loviștene. Este construită în anul 1861, avînd ctitor principal pe vestitul vînător Florea Ionescu.

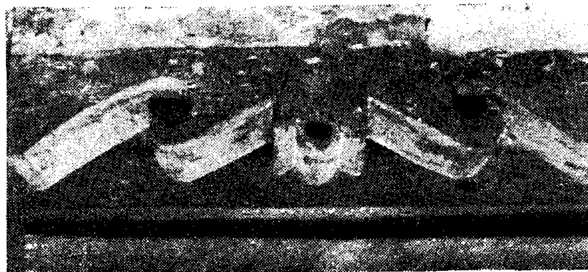
* Aceasta excelează prin originalitatea motivelor ornamentale executate în lemn. În ornamentația tindei, a ocniselor dintre pronaos și naos cît și a „ușilor împărătești", domină, în variate forme, motivul zoomorf „coarnele de berbec". La intrare, deasupra ușii, acest motiv. (v. *a* și *b*), ține locul oricărei inscripții. E suficient să știi ce simbolizează, pentru a deduce că aici a fost un lăcaș de închinăciune al păstorilor.

Motivul amintit se găsește și la vechile case din Boișoara (v. c.). Nu este deloc întîmplător acest lucru, deoarece în Boișoara, păstoritul are o existență multiseculară.

În Loviștea o dată cu dispariția vechilor meșteri cioplitori în lemn, motivul și-a pierdut atît denumirea cît și semnificația.

Ceea ce pare deosebit de interesant este faptul că el se mai întîlnește și pe țesăturile („mesele" de perete și „cîrpele" de brîu) din satele de ciobani Mihăiești-Măgura și Băbeni sub numele de „corneci" sau „coarnele berbecului" (v. *d*). Imaginile de mai jos pun în evidență cele arătate:

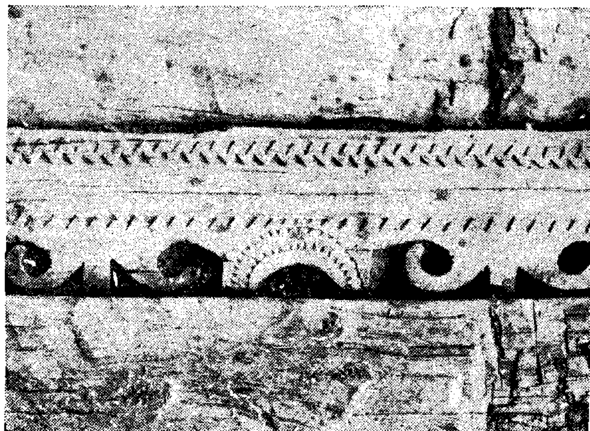
a

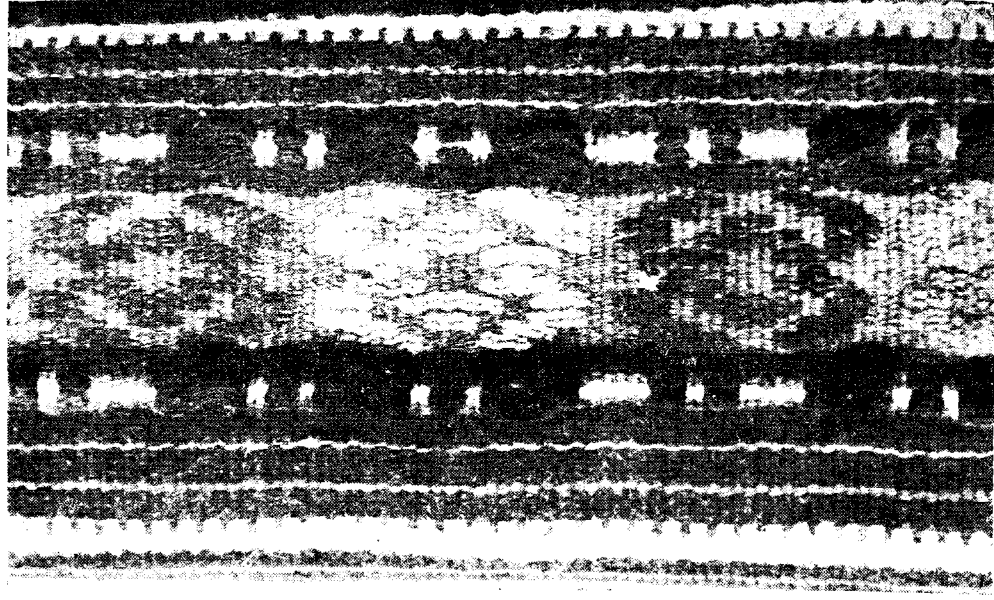

b

c

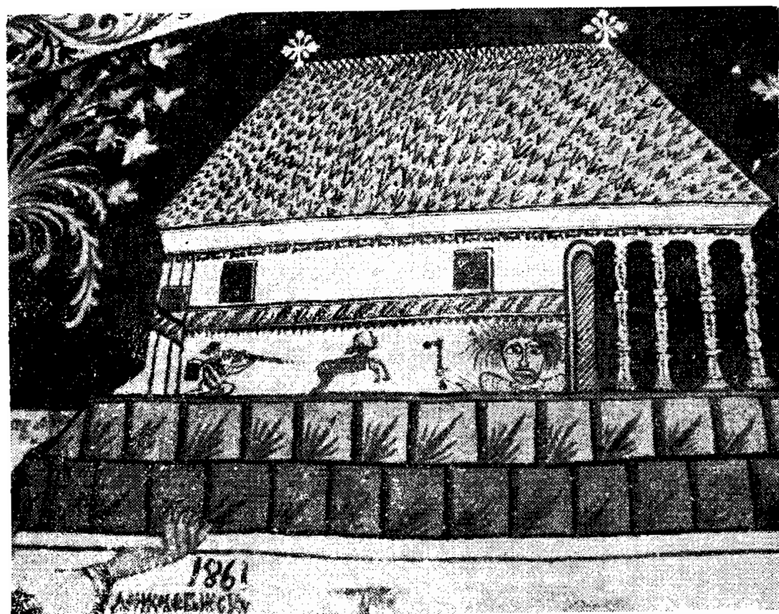

p

Florea Ionescu şi soţia sa Floarea

Cei doi fii — Dumitru și Ion ai lui Florea Ionescu

Pasiunea de-o viață a lui Florea Ionescu a fost imortalizată de către meșterul zugrav într-o interesantă scenă de vînătoare. *În fotografie:* detaliu din tabloul votiv al bisericuței din Ciunget

LEGENDA SATULUI TITEŞTI (I)

Se spune că strămoşii locuitorilor din Titeşti aveau casele sus la Căşărie*.

Într-o zi de sărbătoare, cînd mai toţi oamenii erau la biserică, a venit aici dinspre munţi un balaur uriaş şi a înconjurat biserica cu trupul lui. A pus pe treptele scării coada şi capul cruciş peste ea. Era înfometat şi aştepta să iasă oamenii de la slujbă ca să-i mănînce.

Cei care erau pe afară, au văzut ce mare nenorocire îi pîndea pe fraţii lor. S-au dus

repede acasă şi au adus mulţi saci cu lînă** pentru a-l păcăli pe balaur. I-au dat cîte-o lînă, cîte-o lînă pînă ce s-a umplut. Balauru' a înghiţit atît de multă lînă încît nici nu s-a mai putut întoarce ca să muşte. Atunci au sosit cu toţii şi l-au omorît.

De atîta spaimă oamenii au părăsit satul şi s-au mutat mai jos, unde e astăzi Titeştiul.[24]

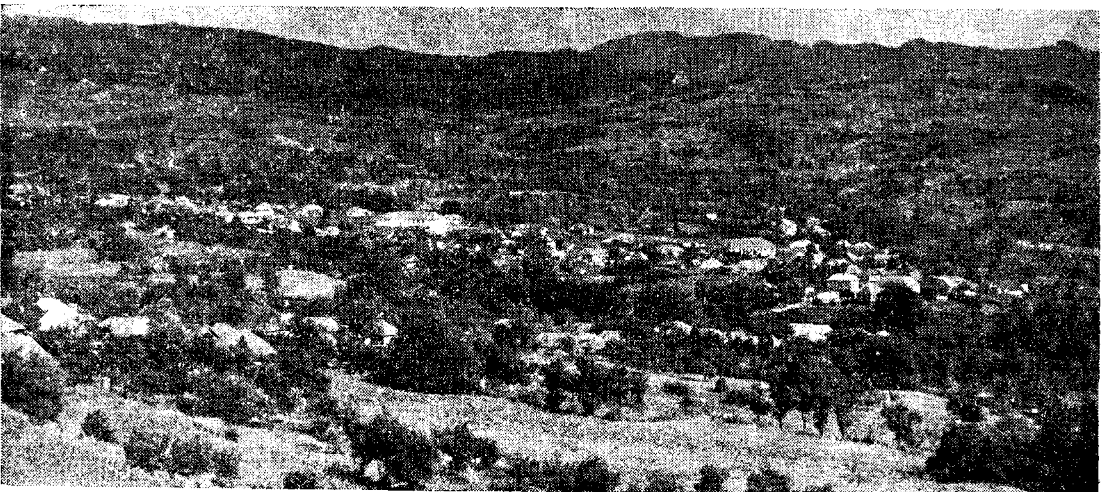
* Numele topic — *Căşărie* este cel mai bun argument că locuitorii Loviştei s-au ocupat de creşterea vitelor încă din cele mai vechi timpuri.
La Căşărie era locul unde ţineau oamenii pe timpuri oile. Acolo le închideau şi tot acolo le mulgeau şi făceau caş (Inf. Dinu Mărcoiu, 86 ani, Titeşti, 1970).

** Element specific mediului păstoresc.

LEGENDA SATULUI TITEŞTI (II)

Cînd era satul sus în Căşărie, oamenii erau tare necăjiţi. Era un balaur care prăpădea lumea şi vitele. Acolo n-au mai putut oamenii să stea. Au venit mai în vale şi şi-au făcut casele pe-aici, pe unde este astăzi satul Titeşti. S-au găsit doi oameni şi nu s-au lăsat pînă nu l-au omorît. Le mîncase şi lor balauru' cîte-un mînzat.

În mijlocul satului era un fag mare şi gros. Cei doi oameni s-au urcat în fag şi au făcut un pat pe crengile lui. Pe urmă au strîns din sat multe viguri de pănură, ţoale şi mult var nestins. Toate le urcau în fag şi le puneau pe pat. De-acolo le aruncau direct, în gura largă a balaurului. A înghiţit balauru' la pănură şi var nestins pîn'a plesnit. Luase varu' foc în el. Fierbea nu altceva...[25]

Vedere generală a satului Titești

CELE ŞAPTE FETE CU PĂRUL GALBĂN

„Pe timpul tinereţilor mele, mă duceam cu caii noaptea-n pripon, în locuri mai izolate. Într-o noapte, stînd întins pe iarbă, m-am pomenit cu caii zdropănind*, adunîndu-se toţi împrejurul meu. Era pe la miezul nopţii şi era lună şi frumos!... Eu m-am sculat repede şi m-am uitat să văd ce s-a întîmplat. Şi-au apărut deodată în faţa mea, de departe, şapte fete cu părul galbăn, galbăn şi frumos, lung pînă la brîu. Toate erau îmbrăcate numa-n alb.

Veneau dinspre răsărit, ţinîndu-se de mînă una de alta şi cîntau:

Foaie verde de-avrămeasă,
Unde nu e leuştean,
Leuştean şi odolean,
Este toată lumea-a noastră.

Şi m-am uitat după ele, cum se duceau spre munte, pîn'au pierit. De-atunci mi-am pus leuştean şi odolean în grădină ca să nu fiu al lor".[26]

---

* A zdropăni, vb. IV intranz. — a tropăi; a face zgomot cu copitele.

Nicolae Sarafin — neîntrecut cunoscător al vechilor obiceiuri şi credinţe ale locuitorilor din Boişoara. Totodată se poate spune că este unic în Ţara Loviştei prin bogăţia şi forţa imaginaţiei sale.

CUM A DAT FOC ZMEULUI DOMNICA GIUPANA-CRASTEA

Lîngă casa noastră era un nuc. O vecină, Domnica Giupana-Crastea a văzut odată că a intrat în scorbura nucului o lighioană cu capul mare ca de cîine şi flocos. Acea lighioană era zmeu.

Ea a adus repede fîn, a astupat scorbura şi i-a dat foc. Zmeul a ţipat, a ţipat, dar n-a

mai putut scăpa de foc. A ars. Mătuşa Domnica lua untură din locul unde arsese zmeul şi dădea femeilor să-şi ungă copiii betegi.[27]

NOTE

[1] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Constantin Iacob Vangu, 85 ani, Ciunget, 1970.

[2] File vîlcene, martie 1970, pag. 9 (Revista Liceului „Vasile Roaită“ Rm. Vîlcea).

[3] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae Băzărîncă, 86 ani, Malaia, 1970.

[4] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae Sarafin, 90 ani, Boişoara, 1970.

[5] Cules de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Maria Timiş, 49 ani, Boişoara, 1970.

[6] Ion Conea, „Ţara Loviştei“, pag. 151.

[7] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Victor Popa 43 ani, Boişoara, 1970.

[8] Andrei Pandrea, „Medic la Boişoara“, pag. 240, Editura pentru literatură, 1967.

[9] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae N. T. Stoica, 65 ani, Boişoara, 1970.

[10] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Pătru P. Duroi, 58 ani, Găujani, 1970.

[11] Lotrul, nr. 4, 10 martie 1968, pag. 4—9 (Revista de cultură a Liceului Brezoi).

[12] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae N. T. Stoica, 65 ani, Boişoara, 1970.

[13] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Gheorghe D. Mardale, 70 ani, Titeşti, 1970.

[14] Ion Conea, „Ţara Lovişţei", pag. 146.

[15] Lotrul, nr. 7, 10 decembrie 1968, pag. 6—7 (Revista de cultură a Liceului Brezoi).

[16] Mihai Lungeanu, „Răncurele", pag. 101—120, Editura Cartea Românească Bucureşti.

[17] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae Sarafin, 89 ani, Boişoara, 1969.

[18] Lotrul, nr. 5, 10 iunie 1968, pag. 7—9 (Revista de cultură a Liceului Brezoi).

[19] Lotrul, nr. 8, 10 aprilie 1969, pag. 6—10 (Revista de cultură a Liceului Brezoi).

[20] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Constantin Lungu (zis Dinuţ), 63 ani, Brezoi, 1970.

[21] Lotrul, nr. 6, 10 septembrie 1968, pag. 7—8 (Revista de cultură a Liceului Brezoi).

[22] File vîlcene, martie 1970, pag. 11 (Revista Liceului „Vasile Roaită" Rm. Vîlcea).

[23] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Constantin Iacob Vangu, 85 ani, Ciunget, 1970.

[24] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae Sarafin, 88 ani, Boişoara, 1968.

[25] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Gheorghe D. Mardale, 70 ani, Titeşti, 1970.

[26] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae Sarafin, 88 ani, Boişoara, 1968.

[27] Culeasă de Nicolae Ciurea-Genuneni, de la Nicolae Sarafin, 90 ani, Boişoara, 1970.

INDICE TOPONIMIC

INDICE ONOMASTIC

CUPRINS

Redactor responsabil: NICOLAE CIUREA-GENUNENI
Tehnoredactor: EREMIA S. ILCENCO

Tiparul executat la I. P. Sibiu
cd. nr. 334

